

Specialrapport

Trygghet och säkerhet på internet

Hur personer med funktionsnedsättning använder internet 2023

Om rapporten

Denna rapport är framtagen av Begripsam i samarbete med Centrum för Klinisk Forskning (CKF) Region Dalarna. Data som utgör underlag för rapporten kommer från undersökningen Svenskarna med funktionsnedsättning och internet, SMFOI 2023. Datainsamling har tidigare skett 2017, 2019 och 2021.

För att kunna jämföra om det finns skillnader mellan personer som har eller inte har funktionsnedsättning finns det i SMFOI en jämförelsegrupp av personer utan funktionsnedsättning. I diagram och tabeller kallas denna grupp av utrymmesskäl för kontrollgrupp. Gruppen består av personer utan funktionsnedsättning men som matchar deltagarna i SMFOI avseende ålder, kön och var i landet de bor. I rapporten finns också jämförande data från en undersökning som genomfördes i samarbete med PRO. Denna datainsamling skedde 2022 men vi har valt att ha med den som en jämförelsemöjlighet där äldre personer med och utan funktionsnedsättning är representerade.

I årets undersökning finns det en grupp som är så liten att du som läser och försöker tolka de olika resultaten behöver ha detta i åtanke. Det är gruppen dövblinda personer. Det finns ganska få dövblinda personer i samhället och den här gången lyckades vi bara nå 11 personer i denna grupp. Vi måste därför vara mycket försiktiga med att tolka resultatet.

Arbetet med att producera rapporten har letts av Stefan Johansson, teknologie doktor och VD vid Begripsam AB. Den vetenskapliga granskningen har letts av docent Catharina Gustavsson vid CKF. Rapporten ingår i en serie rapporter som ges ut under 2024 vars syfte är att ge aktuella lägesbilder av hur personer med funktionsnedsättning använder internet. Dessa rapporter kompletterar bilden av internetanvändning i den svenska befolkningen. Arbetet med dessa rapporter koordineras av Kerstin Ivarson Ahlstrand, projektledare vid Begripsam.

Datainsamling och vetenskapliga analyser har skett inom ramen för forskningsprogrammet CoDesign for Accessibility, CoDeAC. De frågeställningar som ligger till grund för datainsamlingen och analyser görs i nära samarbete med Föreningen Begripsam och med organisationer och individer i den svenska funktionsrättsrörelsen.

Forskningsarbetet har sin grundfinansiering genom medel från Forte och CKF. Rapporten är framtagen med finansiering av Post- och telestyrelsen.

Samtliga rapporter går att hitta via www.begripsam.se/internet

Använd gärna det här materialet för att sprida kunskap om villkoren för internetanvändning och användning av smarta telefoner, datorer och surfplattor men ange källan.

Omslagsbilden är skapad av Karin Forsell med hjälp av AI, Adobe Firefly.

Stockholm, november 2024.

Lättläst sammanfattning

Den här rapporten berättar
vad personer med funktionsnedsättning
tycker om säkerheten på internet.

Begripsam gjorde undersökningen år 2023.

De viktigaste resultaten

Känsla av ensamhet och utsatthet

Många känner sig ensamma när det gäller säkerhet på nätet.
De upplever att

- myndigheter och banker tar för lite ansvar
- de själva måste skydda sig hela tiden
- det är svårt att få hjälp om något händer.

Oro gör att många inte använder internet

Oron för brott och bedrägerier gör att vissa människor

- undviker att klicka på länkar
- slutar använda sociala medier
- blir rädda för att göra saker på nätet.

Så här berättar en deltagare i undersökningen:

”Jag är rädd att bli lurad och har svårt att se om sidan är riktig.
Har svårt att förstå avtal/villkor.”

Vad behöver samhället göra?

Rapporten beskriver att samhället behöver

- göra internet tryggare
- ge tydlig information om säkerhet
- hjälpa människor att förstå risker
- ta ett större ansvar för användarnas säkerhet.

Större risk

Personer med funktionsnedsättning har högre risk
att råka illa ut på nätet.

Personer med funktionsnedsättning kan lättare bli

- lurade
- av med sina lösenord
- utsatta för näthat
- utsatta för sexuella övergrepp.

Det enda området där risken är lika stor för alla är att få virus i sin mobiltelefon, dator eller surfplatta.

De här grupperna har allra störst risk att råka illa ut på nätet:

- Kvinnor med funktionsnedsättning
- Personer med intellektuell funktionsnedsättning
- Människor som nyligen fått en funktionsnedsättning

Slutsats

För att digitala tjänster ska fungera måste människor känna sig trygga på internet.

Innehåll

Om rapporten.....	2
Lättläst sammanfattning	3
De viktigaste resultaten.....	3
Vad behöver samhället göra?	3
Större risk	3
Slutsats	4
Övergripande analys.....	7
Oroande bild – som ligger i linje med andra undersökningar.....	7
Många känner att de inte får hjälp att skydda sig	7
Säkerhetsbrister och oro förändrar den grundläggande idén med internet	10
Säkerhetsspråket är så svårt att det bidrar till osäkerhet.....	13
Kunskap om säkerhet på nätet kan inte enbart uppstå genom att man lär sig det på nätet	13
Finns det särskilda riskgrupper?.....	14
Resultat.....	16
Osäkert statistiskt underlag	16
Bedrägerier - att ha blivit lurad på pengar eller att göra något man inte vill.....	16
Lösenord har blivit kapade	20
Fått in virus i min dator, surfplatta eller telefon.....	22
Någon har talat illa om mig på sociala medier	24
Jag har blivit sexuellt utnyttjad på internet	25
Känner du dig trygg på nätet?	27
Bakgrundsvariabler.....	30
Åldersintervaller	30
Vilken är din könstillhörighet?	30
Är svenska ditt första språk.....	30
I vilket län bor du?	31
I vilken typ av ort bor du?	31
I vilken typ av boende bor du?	32
Brukar du be någon om hjälp med att göra saker på internet?.....	32
Får du hjälp av någon i din vardag?.....	32
Bor du tillsammans med någon?	33
Vilken är din högsta utbildning?.....	34
Vad av följande stämmer med din nuvarande situation?	34

Vilken inkomst har du per månad?	35
Om svenskarna med funktionsnedsättning och internet SMFOI	36
50 diagnoser, funktionsnedsättningar och svårigheter har blivit 10 grupper	36
Gruppernas inbördes storlekar	39
Jämförelsegrupp av personer utan funktionsnedsättning	39
Män och kvinnor	40
Personerna som deltar i våra undersökningar är användare av internet	40
Förekomst av funktionsnedsättning i populationen	41
Referenser till källor om förekomst av funktionsnedsättning	43

Övergripande analys

Analysen bygger på enkätsvar från datainsamlingen 2023. I enkäten finns både frågor med flersvarsalternativ där man svarat genom att kryssa ett eller flera alternativ och frågor med fritextsvar där man svarat genom att kommentera med egna ord. Med anledning av få personer svarat på frågorna om trygghet och säkerhet, och därmed begränsad möjlighet att uttala sig med statistisk säkerhet så bygger den övergripande analysen (framför allt) på tolkning av fritextsvaren i enkäten.

Eftersom det är första gången vi specifikt har ställt frågor som rör trygghet och säkerhet på nätet kan vi inte jämföra med tidigare undersökningar. Vi har dock gjort sökningar i fritextsvar som finns i enkätundersökningen 2021 för att se om deltagare tog upp trygghetsfrågor även då.

Oroande bild – som ligger i linje med andra undersökningar

Resultatet i vår undersökningen tyder på att personer med funktionsnedsättning löper en större risk än många andra att råka illa ut på nätet. Det enda området där risken verkar vara lika stor för den som har eller inte har funktionsnedsättning handlar om risken att få in virus i sin telefon, dator eller surfplatta. Virus diskriminerar ingen utan slår lika mot alla. Däremot kan konsekvensen att få in virus vara allvarigare för personer med funktionsnedsättning eftersom man ofta har sämre tillgång till support och mindre ekonomiska resurser att reda ut ett intrång.

I övrigt verkar personer med funktionsnedsättning löpa större risk för att bli lurade på nätet, att bli av med sina lösenord, att bli utsatta för näthat och mobbning samt att bli sexuellt utnyttjade på nätet. Eftersom vi har ett litet material som underlag kan vi inte uttala oss med statistisk säkerhet men vår försiktiga tolkning pekar mot att funktionsnedsättning ger en mer utsatt position. Detta stöds även av andra undersökningar och det verkar som att den utsatthet som finns i den fysiska världen för personer med funktionsnedsättning också följer med in i den digitala världen.

Vårt resultat pekar mot att det finns anledning att tro att personer med vissa funktionsnedsättningar, som personer med intellektuell funktionsnedsättning och personer som har svårt att, är mer utsatta än andra och att kvinnor med funktionsnedsättning är mer utsatta än män. Men här behövs fler undersökningar och svar från fler personer för att ge en tydligare bild.

Många känner att de inte får hjälp att skydda sig

Ett stort antal fritextsvar handlar om att ansvaret för att skydda sig har individualiserats och att följderna av att ha råkat illa ut också måste hanteras på egen hand. Myndigheter, banker och andra drar sig undan och friskriver sig från ansvar så mycket de kan. Känslan hos många är att de är ensamma och att ansvaret och konsekvenserna helt ligger på den enskilde:

”Håller på att säkra upp min miljö för jag litar inte på något system. Så länge banker myndigheter kan fortsätta ha luckor i sina system utan att det blir

konsekvenser för den eller de skyldiga blir det inte bättre. Tyvärr. Vi måste lära oss att säkerhet kostar: i tid pengar resurser och användbarhet (ID1711)

Denna förskjutning av ansvar är en konsekvens av digitaliseringen som många av oss tvingats acceptera. Men det finns inget ödesbestämt i att det måste bli på det sättet. I Begripsam brukar vi diskutera denna samhällsförändring med nedanstående bild. Innan internet gick vi till banken och betalade våra räkningar i ett samspel med en bankanställd. Om det blev fel kunde det misstaget ha gjorts av båda parter och misstag gick ofta att reda ut. Men eftersom man fick hjälp bankpersonal, som var experter på att göra betalningar blev det sällan fel och om något var skumt med en räkning kunde personen på banken ofta upptäcka det. Vi delade på arbetsinsats, ansvar och konsekvenser (Bild 1).

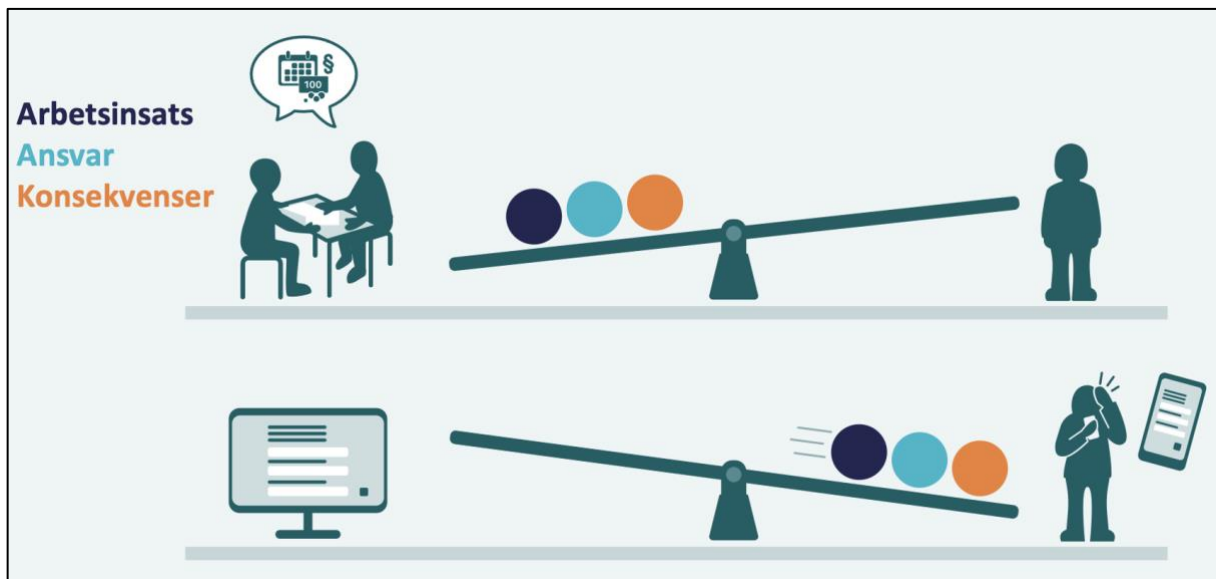

Bild 1: Digitaliseringens ofta dolda följdverkningar. De arbetsinsatser, det ansvar för att det ska bli rätt och de konsekvenser om det blir fel var förr ett delat ansvar. Med digitalisering har detta individualiserats. Det är upp till individen att se till att saker blir rätt och att man inte gör misstag. I den digitala transformationen har samhället inte tagit ansvar för individers skydd eller behov av hjälp. Det blir då också individen som får stå för konsekvenserna om man till exempel blir lurad.

Med digitaliseringen har olika aktörer (banker, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, e-handlare med flera) inte bara flyttat en del av arbetsbördan. De har också skjutit över hela ansvaret för om det blir rätt eller fel. Och blir det fel får användaren stå där med alla konsekvenser. Att digitalisering ofta förskjuter arbetsbörda är vi kanske redo att acceptera men många tycker att både samhälle och kommersiella aktörer har frånträtt ett ansvar som de borde ta. Den ensamhet individen befinner sig i har också skapat öppningar för kriminalitet. Mycket av den kriminalitet som sker på nätet utnyttjar att individen ensam måste hantera risker och att det inte finns skydd på systemnivå. I många fall utreds inte ens denna brottslighet så den som råkat illa ut har små möjligheter att få upprättelse.

Problemet kan också analyseras via Begripsams analysmodell där fyra analytiska nivåer och två teknologiska förutsättningar kan sägas samspela då man försöker förstå en företeelse, i det här fallet säkerhet på nätet (Bild 2)

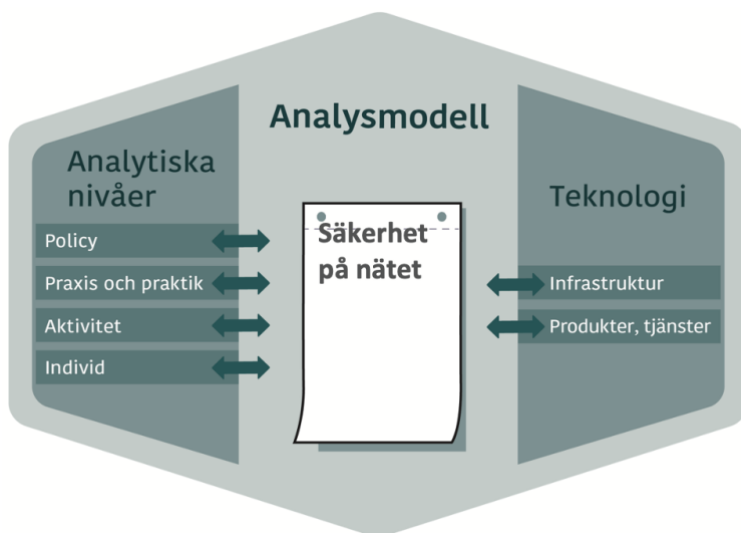

Bild 2: Begripsams analysmodell. I det här fallet är "Säkerhet på nätet" det som ska analyseras. Tillhöger finns den infrastruktur och de produkter och tjänster som skulle kunna skydda oss. Till vänster finns de enskilda individer och de aktiviteter de utför på nätet. Dessa sker inom en kontext som består av olika verksamheters praxis och sätt att fungera och inom de lagar och regler som sätter ramarna för vad som är tillåtet och hur exempelvis brottslighet på nätet beivras. I vår analys står individen ofta ensam i att försäkra sig om att skydda sig från brottsliga aktiviteter. Bedragare och förövare utnyttjar att det systematiska skyddet och den tekniska infrastrukturen är svag.

Vad deltagarna i SMFOI 2023 ofta uttrycker är att säkerheten nästan enbart vilar på att individen som utför en aktivitet på nätet måste skydda sig själv. Ibland genom att köpa dyra tillägsprodukter och tjänster men ofta bara genom att av egen förmåga avslöja kriminell aktivitet och stoppa den genom att vidta egna åtgärder. Det upplevs att verksamheterna som är inblandade lyser med sin frånvaro och de har inte byggt upp sina aktiviteter, sin praktik och sin policy så att användaren känner sig trygg i att inte ha ensamt ansvar för att försöka stoppa kriminella från att begå brott.

Hade varit bra om våra banker, sett till att människor inte blir lurade (ID 1761).

Banker och regeringen & företag borde ta större ansvar för säkerhet. Ligga steget före brottslingar (ID 1781).

Hos många finns en känsla av att även om man är försiktig så råkar man illa ut förr eller senare (ID 1819).

När man råkar ut för brott finns det ingen modell för att hantera konsekvenserna eller kanske ta åtminstone ett delat ansvar för konsekvenserna. Signalen från många verksamheter är i princip "skyll dig själv". Många upplever att det är svårt att få hjälp när de råkat illa ut. Det vi kan se är att nu börjar detta få konsekvenser genom att användarna drar sig undan från vissa delar av internet.

Ett övergripande skydd i själva internets och datorernas infrastruktur är också frånvarande för många, även om en del uttrycker att de kan ha nytta av vissa inbyggda skydd.

Att få rätt mot de stora multinationella ägarna till de plattformar man använder är det få som ens försöker. Men många känner sig lurade eller insnärjda i dessa aktörers

snåriga användarvillkor och de känner att de ständigt behöver vara på sin vakt och fundera på om de är utsatta för någon form av manipulation.

”Facebook är INTE pålitlig. Där kan nån hacka in i... kommer konstiga inslag som man inte räknat med. Vem kontrollerar överhuvudtaget?” (ID 1663).

Att staten har ett ansvar för att skydda oss på nätet bör enligt den här personen ses som en del av digitaliseringspolitiken. Om vi ska göra allt mer på nätet så har staten också ett ansvar för att nätet är säkert.

”Vill veta vad/ vilka program för tex viruskydd etc som man ska ha för att vara säker och inte hamna i klorna på olika försäljare. Det borde vara statens uppgift när alltmer ska göras på nätet” (ID 441).

Trots att det är mycket vanligt att man möts av budskap om att en personuppgifter är skyddade och att verksamheter lägger ut information om GDPR så finns en stor tvekan inför att lämna ifrån sig sådana uppgifter:

”Återigen... lämna ut personuppgifter är SKIT!! ” (ID1664)

Att känna sig ensam i hanteringen av risker skapar för många känslor av osäkerhet och rädsla. Sådana känslor kan hänga över en person hela tiden på nätet eller poppa upp vid vissa situationer.

”Man är rädd, när man ska överföra pengar” (ID 1761).

”Jag är också rädd för att göra fel att det kommer hända saker som inte är bra så då gör jag inget...” (ID1329).

Känslan av övergivenhet och ensamhet tar sig ofta uttryck i form av rädsla och oro. Man är ensam i sina funderingar och i att hantera de risker man måste värdera. Här landar olika personer i olika förhållningssätt.

”Jag känner mig aldrig otrygg på nätet. Svårt att säga om det är en illusion eller om det stämmer, för kapare och bedragare är vassa idag och det hade säkerligen inte varit svårt att kapa mig. Då hade jag blivit rädd, men samtidigt tänker jag att varför skulle någon kapa just mig av alla miljontals människor? Chansen känns liten” (ID 473).

”Jag kör på tills något händer” (ID 361)

Att bedragare ligger steget före och samhället reagerar långsamt eller inte alls är en vanlig kommentar från deltagarna i undersökningen. De ger uttryck för en känsla av att man alltid måste vara på sin vakt eftersom det ständigt pågår försök till kriminella aktiviteter.

Säkerhetsbrister och oro förändrar den grundläggande idén med internet

När internet växte fram beskrevs det som att ”information want’s to be free”. Att man kunde hitta ny och tidigare helt okänd information genom att klicka på hyperlänkar och följa ett flöde av information som gav nya kunskaper och insikter var det som fascinerade och som i grunden frigjorde krafter som sedan dess har omvandlat vårt samhälle. Nu ser vi hur oron för brottslighet får användare av nätet att vända sig från detta.

En vanlig typ av kommentar i fritextsvaren ser ut så här:

”Dela inte med dig av allt med allt. Klicka ej på länkar/sidor du inte känner till” (ID665).

Oron för vad som kan hända åter sig in på många olika områden. Här samspelar sådant som är rent kriminellt med sådant som kan sägas vara missbruk av internets möjligheter att trycka ut reklambudskap och svårigheterna att stoppa sådana. Här samspelar också negativa erfarenheter av internet med negativa erfarenheter av att bli kontaktad via telefon. Båda kan ses som ett kraftigt och oönskat intrång i privatlivet:

”Finns risker är hacka in inte riktigt säkerhet tryggt. Kan kapa min lösenord förr eller senare. Tyvärr är trött många skicka falska personer bli vän i Facebook, måste vara uppmärksam även skicka mail falska faktura. Kolla upp, stämmer inte. Okända ringer, ofta falska försäljare svara aldrig hör inte. Mycket jobbigt Mycket reklam via mail ofta försöker ta bort dem kommer igen då be hjälp hur får bort dessa upprepande reklam är irriterande (ID 1690).

Oron och de förändrade synsätt som följer markerar att starkt skifte från internets grundläggande idé. Enligt de användare som intar den här positionen finns det nu så stora risker med att använda internet att man upplever att man måste begränsa sin användning. Vi ser det också när det kommer till e-post. Vissa personer har som en ny princip att aldrig klicka på några länkar alls i de e-postmeddelanden de får. Det gör det till exempel omöjligt att få dessa personer att svara på enkäter via en länk skickade via e-post.

Man kan tycka att användare överreagerar om man slutar att klicka på länkar, helt överger sociala plattformar eller helt avstår från att använda e-post överreagerar. Vi ser det som att eftersom det är så svårt att förstå hur man ska skilja bruk från missbruk så ser dessa personer det som ett antingen eller. Antingen öppnar jag upp för alla dessa risker eller så stänger jag av helt. I den situationen kan det förefalla rationellt att stänga av helt det som uppfattas som säkerhetsrisker.

Om stora andelar i befolkningen slutar använda interaktiva objekt, som att klicka på länkar eller trycka på knappar så förändras internet i grunden. Den digitalisering av samhällstjänster som ses som en viktig del av omställningen till ett mer hållbart samhälle får svårt att göra nytta hos de människor som kanske skulle behöva sådana tjänster mest. Den som förstår att skydda sig och som kan värdera risker kan dra nytta av det digitala samhället. Den som inte förstår kommer att gå på den ena smällen efter den andra tills de drar sig tillbaka och slutar använda de delar av nätet de anser osäkra. Här behöver man inte ens ha råkat ut för något personligen. Vi ser i svaren att oron för att kanske råka illa ut och tron att många andra råkar illa ut kan vara tillräcklig för att avstå användning.

En avgörande del i den svenska digitaliseringspolitiken kommer därför att bli att skapa trygghet och säkerhet på nätet. Om inte kommer denna politik att misslyckas. Vi står inför en situation där stora andelar av befolkningen uttrycker tvivel och oro inför användningen av digitala tjänster. Samtidigt är det användningen av digitala tjänster som ska lösa många av de problem som finns.

”Systematisk kriminalitet har fritt tillträde till internet. Detta måste stoppas omgående” (ID 1332).

Oro och rädsla kan vara ett skäl att avstå från att göra något på nätet som man egentligen skulle vilja och som kanske skulle underlätta livet.

"...oftast är jag rädd att bli lurad när jag vill handla på hemsidor" (ID 1819).

"Rädd att bli lurad och har svårt att se om sidan är riktig. Har svårt att förstå avtal/villkor" (ID 81).

Flera personer tar upp att de är beroende av stöd från någon annan. Om detta stöd uteblir så uteblir också användningen av nätet:

"Jag är helt beroende på en vän för tips och info - annars svarar jag aldrig på email jag inte känner avsändaren och köper aldrig" (ID 1653).

Att ständigt behöva vara på sin vakt tar mycket energi och det förtar också en del av både glädjen och nyttan med internet.

"Bedrägerier är väldigt sofistikerade och svåra att genomsyra. Att behöva vara på tårna är mentalt väldigt krävande" (ID 594).

"Jag utgår alltid från att jag inte litar på folk på internet. Har inte kontakter med människor hur som helst. Är selektiv i mitt användande och använder säkra tjänster - utan att lita på dem heller - jag skriver inte sådant som är privat på internet" (ID 602).

"Borde inte vara normalt att man skall vara vaksam varje ögonblick man är ute på nätet (ID 688).

Det minskade förtroende för e-post kan få stora konsekvenser

Bortsett från att e-post är ett sätt för människor att skicka meddelanden till varandra är e-post en bärande del av den digitala infrastrukturen. När vi ska börja använda en digital tjänst är en del av proceduren för att bekräfta och komma igång med tjänsten att man kan och vill ta emot e-post för att i ett sådant meddelande klicka på en länk som kopplar ihop tjänsten med individen. Även många myndigheter som inte får skicka viktigt innehåll via e-post använder e-post för att uppmärksamma individer på att det finns viktig information som de måste ta del av. De digitala brevlådorna använder e-post för att påminna oss om att det har kommit digital post. Nu ser vi att många säger att de inte klickar på länkar i e-post och användningen av e-post verkar gå ner, särskilt bland personer med funktionsnedsättning.

E-post har under en tid varit ett ganska bra sätt att få tag på folk, eftersom nästan alla har en e-postadress. Nu kan vi se att många har tappat förtroendet för e-post. Det handlar dels om att de får e-post som är rena bedrägeriförsök, dels att de får mycket e-post från företag som de inte bitt om. Detta beskrivs av vissa som att de översköljs av e-post från okända och oönskade avsändare.

"Det som är svårt så är man får en massa mail som man inte vill ha. På grund av att man varit inne på en hemsida eller svarat fel för att man inte ser vad det står" (ID 189).

"Jag öppnar aldrig E-post eller SMS som jag inte känner igen" (ID 256)

"Har en stationär dator och där blockerar jag alla avsändare som mejla skräp och lockerbjudanden. Klickar aldrig på länkar" (ID 392).

”Raderar mail som jag inte vet vem avsändaren är. Klickar aldrig på okända länkar (ID 428).

Säkerhetsspråket är så svårt att det bidrar till osäkerhet

Så fort en aktör på nätet börjar kommunicera budskap som handlar om säkerhet så ökar den språkliga svårighetsgraden i budskapet kraftigt. Även sätten att exponera säkerhetsrelaterad information upplevs som krångliga.

”Det kan vara något som dyker upp med "skylten" i dator som ställer frågor sedan man kan trycka på "avbryt" eller "ok". Min kunskap inom IT är låg så jag kan bli rädd att klicka på fel "trycken" som kan leda till tex virus i dator, släppa in hacker eller dylikt. Ännu svårare om texten är på engelska eftersom mina engelska kunskaper är inte så bra” (ID 911).

När man börjar använda en tjänst eller laddar ner en app möts man av en vägg av svårgenomtränglig information. Här känner sig många tvingade att gå med på saker de inte riktigt förstår eller orkar ta sig igenom.

”Dessutom så går det inte att på heder och samvete veta vad man går med på när man tar in en ny app eftersom avtalen är hur långa som helst och det inte finns några sammanfattningar” (ID 524).

Att få det svåra förklarad på ett enkelt sätt och från en trovärdig källa skulle underlätta.

”Skulle gärna vilja ha enkel och tydlig information från en säker källa om vad som gäller och man ska tänka på men även olika termer och begrepp. Denna information borde vara lätt-tillgänglig och inget man måste söka sig till själv (då kommer man ofta bara till enskilda inkompleta olika sidor mm). Men mer som vid pandemin att någon generell broschyr skickas ut (kanske 1x om året eller så) med basinformation och där kan då finnas referens till en hemsida där det finns mer information. Men enkel, komplett, granskat information om säkerhet på nätet” (ID 97).

Kunskap om säkerhet på nätet kan inte enbart uppstå genom att man lär sig det på nätet

Flera kommentarer handlar om att när man försöker lära sig hur man skyddar sig på nätet så är man hänvisad till resurser som finns på nätet för att skaffa sig sådan kunskap. Men eftersom man inte kan lita på det som finns på nätet så uppstår frågan om man kan lita på de aktörer som säger sig vilja öka ens kunskaper. *”jag vet inte ens om jag kan lita på banken längre”* (ID 650), skriver en deltagare i undersökningen. Den här osäkerheten gör att många skulle vilja få denna kunskap om nätet utanför nätet. Det finns en stark önskan om att kunna öka sina kunskaper om hur man ska kunna förstå vad som är bedrägligt och hur man ska skydda sig.

”Rädd att göra fel och sedan inte kunna återställa. Får så många erbjudande om förbättrad teknik och ny teknik som jag inte vet hur jag ska besvara” (ID 1274).

Det är många som efterfrågar mer kunskap men som inte vet hur de ska skaffa sig den kunskap de behöver.

”Skulle vilja veta hur kan göra mobil el dator mer säker med tanke på hur lätt det är att hacka idag” (ID 1671).

”Det är väldigt viktigt att alla känner sig trygga när de använder internet. Det är också viktigt att man får den kunskap som krävs oavsett vilka förutsättningar man har. Man måste exempelvis veta vad man kan göra om man blir utsatt för något” (ID 226).

Personer som har kunskaper känner sig ofta mer trygga:

”Jag har en del kunskap och känner mej relativt trygg” (ID 1679)

”Jag är uppvuxen i en tid då internet var nytt och de vuxna inte visste någonting om vad som kunde hända. Vi som var unga då fick lära oss den hårda vägen om internets baksidor. Därför känner jag mig luttrad idag och har gott om strategier att hålla mig trygg på internet” (ID 18).

Flera personer tar upp att om man har ett arbete så kan det vara via det som man får kunskaper om hur man ska skydda sig. Att lära sig allt sådant på egen hand upplevs som svårt.

”Jag får regelbunden information genom mitt jobb men så mycket som man behöver kunna för att vara trygg och säker på nätet idag är det svårt att lära sig som vanlig användare av nätet” (ID 1851) .

För många är det viktigt att informationen anpassas så att den blir begriplig. Flera personer har till exempel svarat att det behövs information om säkerhet på teckenspråk.

Finns det särskilda riskgrupper?

När det gäller att få lösenord kapade eller att få in virus så verkar riskerna vara nästan lika stora för alla. Dessa typer av bedrägeriförsök sveper liksom över alla användare och är ett ständigt närvarande bakgrundshot. Här är det kanske olika användningsområden som är mer riskabla än andra. I svaren på enkätfrågorna kan vi se att många kopplar användningen av e-post och närvaro i sociala medier till ökad risk. Här finns också personer som kopplar e-handel till ökad risk att få lösenord kapade men där är oron också kopplad till att man riskerar blir lurad på pengar.

Några av deltagarna i undersökning relaterar sin egen funktionsnedsättning till en ökad risk.

”Det är ett utsatt läge att vara funktionshindrad och röra sig fritt på internet. Utan hjälp är det lätt att bli utnyttjad” (ID 75).

En förändrad livssituation kan också leda till ökad sårbarhet. Två personer som båda fått en stroke berättar om hur det har påverkat möjligheten att skydda sig på nätet:

”Jag har inte kunskap nog att känna mig helt trygg. Eller förmåga att hänga med efter min stroke, så jag kan göra mig trygg på egen hand. Jag är beroende av förståelse, stöd och handledning i så fall ”(ID 1707)

På grund av min stroke/afasi kan jag känna mig osäker. Och jag har blivit utsatt för försök att luras (ID 1714).

En förändrad kognitiv kapacitet kan också vara en naturlig del i den diagnos man har. Då kan perioder då man har koll och upptäcker bedrägeriförsök blandas med perioder då man har en försämrad bedömningsförmåga.

”När jag har migrän och är mos i hjärnan, så vet jag att jag inte har samma kapacitet att avgöra om något ser märkligt ut” (ID 104).

I det statiska materialet, som behöver tolkas med försiktighet, framträder en bild av att personer med funktionsnedsättning löper större risk att råka ut för bedrägerier, bli illa omtalade eller att bli utsatta för sexuella övergrepp jämfört med personer utan funktionsnedsättning.

En utsatt grupp är personer med intellektuell funktionsnedsättning. Här finns individer som råkat illa ut och som har svårt att värja sig när de blir utsatta.

Resultat

Det här är en ny sektion av frågor i Svenskarna med funktionsnedsättning och internet SMFOI. I denna sektion har vi ställt frågor om bedrägerier, om man fått lösenord kapade, fått in virus i sin dator, om man råkat ut för förtal på nätet eller om man blivit sexuellt utnyttjad på nätet. Denna del av enkäten avslutas med en generell fråga om man känner sig trygg på nätet. Förutom frågor med fasta svarsalternativ finns också en fritextfråga som direkt är kopplad till denna sektion. Där har många skrivit om saker relaterade till trygghet och säkerhet men det kan de ha gjort också på andra ställen i enkäten. Vi har därför gått igenom alla ställen i enkäten där det är möjligt att skriva fritextsvar för att identifiera svar som handlar om trygghet och säkerhet.

Jämfört med fritextsvar från tidigare års undersökningar är bilden att baksidorna med internetanvändningen blivit mer och mer framträdande. Även i den allmänna diskussionen om utvecklingen på nätet och i medierapporteringen så blir det vanligare att personer redogör för olika former av problem.

Den övergripande bilden är att när det gäller att få in virus i våra datorer, surfplattor eller telefoner så slår det lika för i stort sett alla. Men för alla andra företeelser är personer med funktionsnedsättning mer drabbade än personer som inte har funktionsnedsättning.

Osäkert statistiskt underlag

De kvantitativa data som presenteras i diagram och tabeller ska du läsa med stor försiktighet. Det är få personer som svarat på dessa frågor i enkäten. Färre än för de övriga delarna. Dessutom är det relativt få personer som råkat illa ut. Så numerärt talar vi om få personer som råkat illa ut men resultaten pekar ändå ut en tydlig riktning.

När det finns en sådan osäkerhet behöver man jämföra med vad som har framkommit i annan forskning för att se om det ger stöd eller motsäger resultatet i vår undersökning. Vi har därför gjort en översyn av vilken annan forskning vi kan hitta som rör om och hur personer med funktionsnedsättning är utsatta för brott på nätet. Det vi då vill undersöka är om andra undersökningar har kommit fram till resultat som liknar eller skiljer sig från det vi ser i SMFOI 2023.

Bedrägerier - att ha blivit lurad på pengar eller att göra något man inte vill

I SMFOI 2023 hade vi två frågor som pekar på om någon varit med om två typer att bedrägerier. Den ena handlar om att ha blivit ekonomiskt utsatt för ett bedrägeri. Det andra om att ha blivit lurad att göra något man inte vill.

Även om man inte blivit utsatt för något bedrägeri personligen så är det många som funderar på hur utsatta de egentligen är.

Man läser ju om många personer som blivit utsatta för ovanstående och undrar hur lätt/svårt det är att bli blåst/utsatt/mobbad? (ID1737).

Jag är rädd att bli lurad. T.ex att svara på fråga som leder till att jag ska köpa något eller teckna abonnemang (ID 1749).

Ibland är upplägget att lura någon upplagt i flera steg.

”För länge sedan skapade någon ett nytt FB-konto med mitt namn och bild och försökte kontakta mina vänner. 2 bedrägeriförsök på FB Marketplace redan detta år” (ID 1566).

Jag har blivit lurad på pengar

När det gäller att ha blivit lurad på pengar på nätet är skillnaderna stora mellan olika grupper. Personer utan funktionsnedsättning, personer som är blinda och personer som har psykiska och emotionella funktionsnedsättningar är de grupper som rapporterar minst problem. Men även i de grupperna har drygt 20 procent varit med om detta. Andelen ökar till 37 procent för personer med intellektuell funktionsnedsättning och personer med grav hörselnedsättning (Diagram 1).

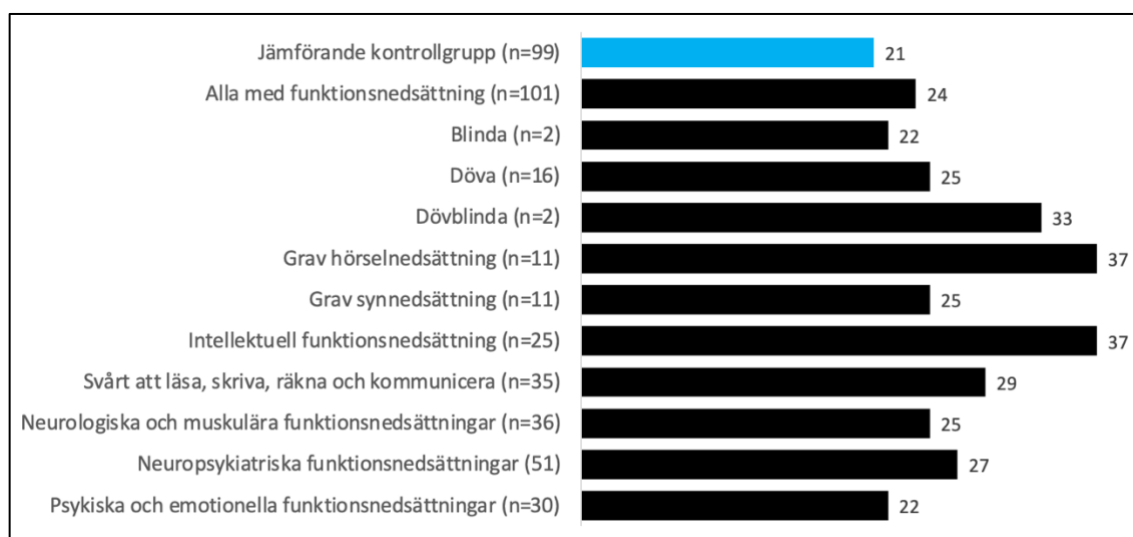

Diagram 1: Personer som angett att de blivit lurade på pengar. Andelar i procent.

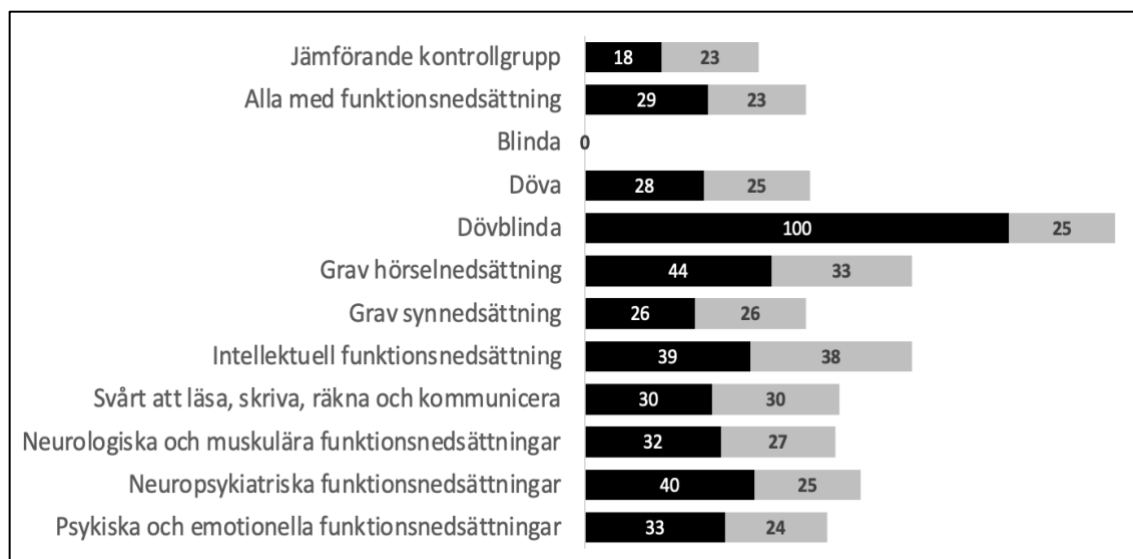

Diagram 2: Personer som angett att de blivit lurade på pengar uppdelade på kön. Svart representerar män och grått kvinnor. Andelar i procent.

Att förstå vilka som är ärliga och oärliga e-handlare blir allt svårare.

”E-handla är osäkert nu, har blivit lurad på falsk sida som såg helt riktig ut. Blev av med pengarna och fick en liten duk i paketen. Skulle varit två par fina skor” (ID 438)

Att bli lurad på pengar kan handla om små belopp. Det kan få stor följdverkningar:

”Ekonomiskt har jag 'bara' blivit lurad på ca 15–20 kr (även min yngste son en gång blev lurad på samma vis) det är att någon skickar ut ett sms meddelande som ser ut att komma från post Nord, om att det saknas en summa för någon tullavgift, att man ska betala in den för att kunna hämta ut sitt paket osv. Kanske i samband med black Friday för några år sedan. Efteråt när jag förstod att det var blåsning, så blev jag ju orolig att det kunde bli intrång i mitt bankkonto

Även om man inte blivit lurad så finns det hos många en oro att bli det.

”Jag är rädd, att någon kapar BankID”. (ID224)

En person berättar om ett bedrägeri som uppenbarligen stoppades via en kontakt med banken. Personer berättar inte hur men skriver så här:

”jag blev lurad på pengar... Blev räddad av banken, då jag inte ville skicka pengar via Internet hemma” (ID863).

I ett annat fall som stoppades under pågående bedrägeriförsök gick det till så här:

”En gång försökte någon phisha av mig min betalkortsinformation på PayPal, men de fick bara tag i mitt lösenord innan jag blev misstänksam och kontaktade PayPal säkerhetstjänst, så det var bara att byta lösenord. Annars har jag såvitt jag vet aldrig blivit lurad” (ID 271)

I enstaka fall berättar deltagare om att de märkt att banker har någon form av säkerhetssystem. Det kan de i grunden tycka är bra men då måste banken också ha en

servicenivå som löser problem i rimlig tid. Den här personen skulle göra en överföring men banken tyckte uppenbarligen att något var misstänkt och stoppade den.

”Arg på Swedbank när man nyligen stoppade en överföring och krävde att jag skulle ringa till digitala supporten - som hade ca 1 tim kö - det var beräknat 10 sekunder från min sida och jag var redan trött och blev övertrött för pengarna väntades så jag kunde inte sova några timmar först (ID 318).

Att ha blivit lurad innebär inte alltid att man förlorar pengar. Bedrägeriet kan stoppas mitt i processen. Men det leder då till merarbete och krångel.

”Min man fick sitt bank id kapat. Var? Måste ha skett på någon site på nätet. Vi tror det kan ha skett, när han handlat på "Blocket". Detta är dock inte utrett. Han bytte snabbt bank id, efter det uppfordrande telefonsamtalet, om att betala en räkning som förfallit avseende " ishockeyutrustning för 25 000 kr". Min man är 83 och brukar inte handla sådana saker, Någon betalning blev det ju aldrig tal om.... Men obehagskänslorna kvarstod ett tag” (ID 436).

”Jag var nära att bli lurad på pengar som att satsa på kryptovaluta eller låna pengar, men avböjde bestämt dessa personer (ID 818).

Bedragarna är sofistikerade och spelar på människors oro och då kan ett påstående om att man ha en skuld få vissa att betala fast de inte borde. I annat fall märker man detta men det skapar ändå en oro

”Tex fick jag nyligen ett mail som såg ut att vara från Tele 2 där jag skulle betala en skuld. Dock har jag aldrig haft Tele 2 men det kan ändå väcka rädsla hos folk att man har någon skuld någonstans som ligger obetald” (ID 537).

Ibland är bedrägeriförsöken inte så sofistikerade utan ligger mer som ett bakgrundsbrus som man måste bevaka för att inte råka trilla dit.

”Får jämt bluff-mail och sms om att vinna pengar eller om att man fått stora pengar insatta på sitt konto eller att man fått hem ett paket (som man kanske beställt) som fås först mot avgift som sedan visar sig inte vara korrekt” (ID 822).

Jag har blivit lurad att göra saker jag inte vill

Personer med intellektuell funktionsnedsättning och personer som har svårt att läsa, skriva, räkna och kommunicera är de grupper där störst andel blivit lurade att göra något på nätet som de inte vill. Personer som är blinda eller dövblinda och personer utan funktionsnedsättning har inte alls eller i liten utsträckning blivit lurade (Diagram 3).

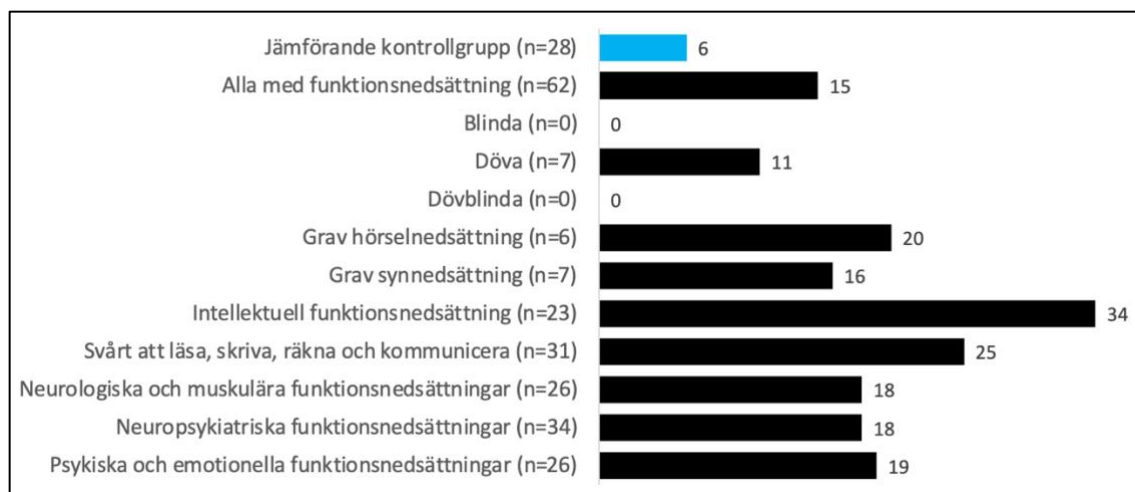

Diagram 3: Personer som angett att de blivit lurade att göra saker de inte vill. Andelar i procent.

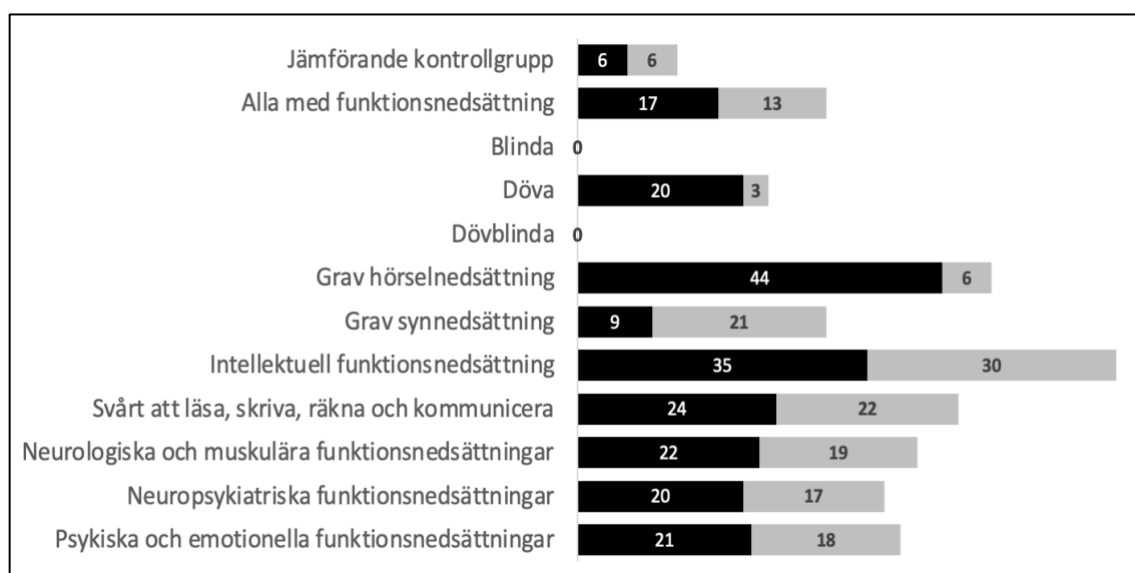

Diagram 4: Personer som angett att de blivit lurade att göra saker de inte vill uppdelade på kön. Svart representerar män och grått kvinnor. Andelar i procent.

De flesta kommentarer som handlar om att ha blivit lurade handlar om att man är utsatt av någon annan användare på nätet. Men här finns också en underström. Den handlar om att det är ägarna till de stora sociala medierna eller de stora aktörerna på nätet som på olika sätt lurar oss att göra som de vill.

Lösenord har blivit kapade

Mellan en fjärdedel och hälften av personerna i de olika grupperna av funktionsnedsättningar har varit med om att lösenord har blivit kapade (Diagram 5). Störst andel som råkat ut för detta är personer som har svårt att läsa, skriva, räkna och kommunicera samt personer med intellektuell funktionsnedsättning. I de båda grupperna är det hälften som varit utsatta för att få lösenord kapade.

Det är i övrigt ingen tydlig skillnad mellan den som har eller inte har en funktionsnedsättning. Här råkar man ut för det här problemet ungefär lika mycket. Minst utsatta är personer med grav synnedsättning.

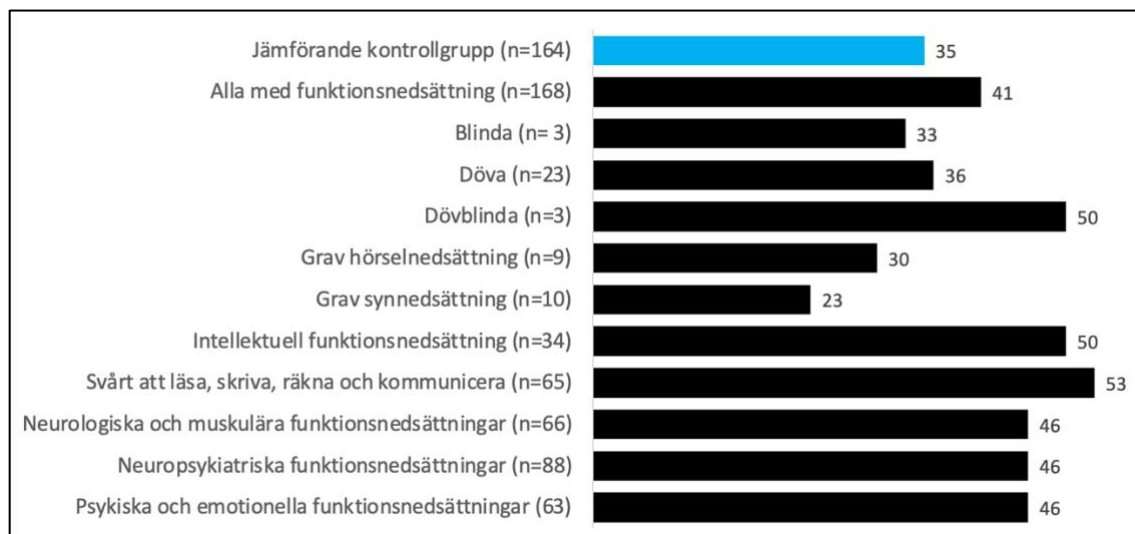

Diagram 5: Personer som angett att deras lösenord blivit kapade. Andelar i procent.

När vi delar upp resultatet på män och kvinnor kan vi se att det är en större andel kvinnor som råkat ut för att få lösenord kapade jämfört med män (Diagram 6).

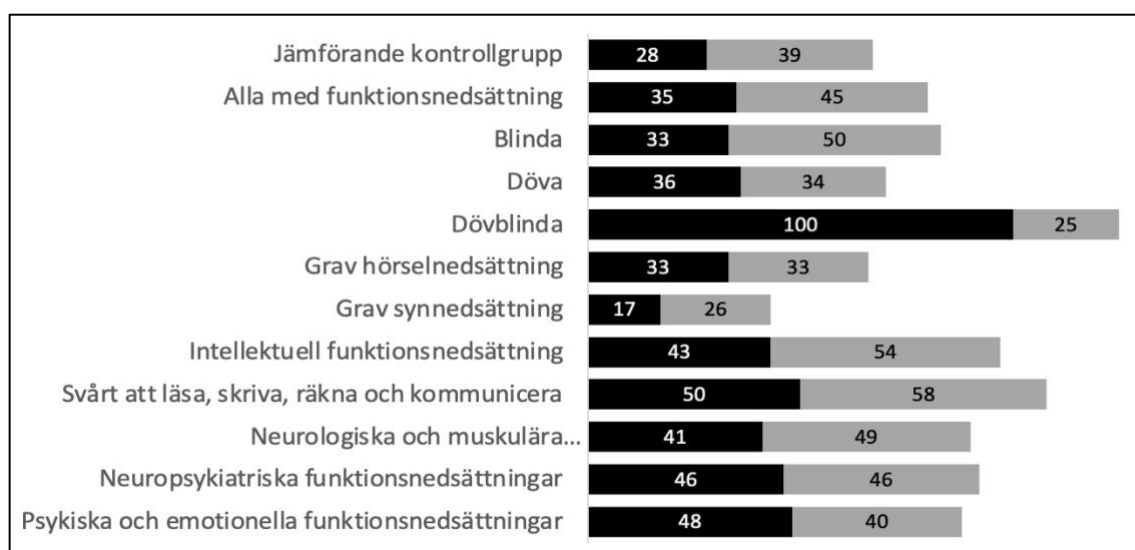

Diagram 6: Personer som angett att deras lösenord blivit kapade uppdelade på kön. Svart representerar män och grått kvinnor. Andelar i procent. Observera att gruppen dövblinda är så liten att det är svårt att tolka resultatet.

Att vårda sina lösenord har blivit en del av den digitala vardagen för många. De berättar hur de byter lösenord regelbundet och försöker leva upp till de olika instruktionerna om hur man skapar säkra lösenord. För andra är hanteringen av lösenord en ständig plåga och en ständig oro.

"Jag vet att man ska byta lösenord och ha svåra lösenord mm, men när man behöver lösenord för nästan allt vilket innebär förmodligen omkring 100 lösenord

så är det svårt att hålla koll på sådant. sedan vet jag aldrig om det är säkert med mina betalningsuppgifter, även på krypterade eller "stora" företag/sidor" (ID650).

Även om man är vaksam kan det hända att man åker dit.

"De nya clickbait som cirkulerar kan tyvärr även jag gå på och har ett konto på Instagram som jag efter ett halvår inte fått tillbaka" (ID 146).

"... som den gången en bekants Messenger kapades och skickade en sån "bilder från helgen"-länk till alla vänner, och vi hade varit på stor fest just den helgen och hen fotade jättemycket...så jag tryckte utan att tänka" (ID 150).

Har man inte själv drabbats är det vanligt att någon i ens närhet har gjort det:

"Har ju ingen dator eller dylikt men min man blev kapad och min dotter. Båda är/var mobilanvändare, min dotter har också en äldre dator (ID 1692).

Även med goda kunskaper är det inte alltid så att man själv styr på vilket sätt man ska identifiera sig. Det skulle vara tryggare att själv få välja en lösning som man har förtroende för istället för att anpassa sig till en lösning leverantören av en tjänst har valt.

"Vi borde bort ifrån lösenord till något bättre och säkrare... lägga till stöd för att kunna användas som tvåstegsverifiering. 2FA kod, ansikte, fingeravtryck. Vill använda Freja eid som 2FA app istället för tex Microsofts eller Googles appar för detta" (ID 32).

Fått in virus i min dator, surfplatta eller telefon

Hälften eller fler av användare i alla grupper av funktionsnedsättning och utan funktionsnedsättning har erfarenhet av att ha fått in virus i någon av sina enheter (Diagram 7). Det är inga stora skillnader om man har funktionsnedsättning eller inte.

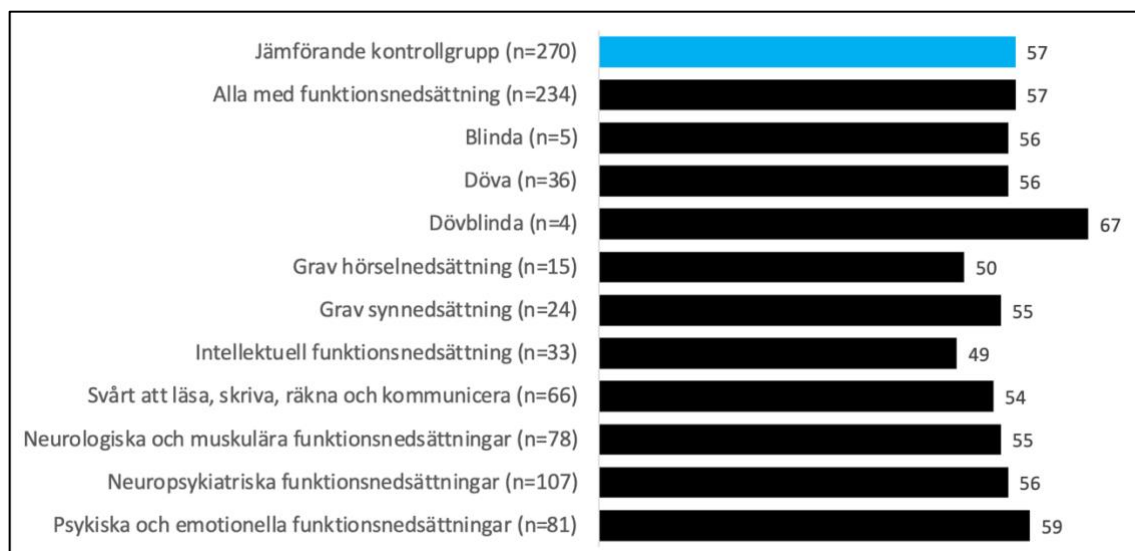

Diagram 7: Personer som angett att de fått in virus i sin dator, surfplatta eller telefon. Andelar i procent.

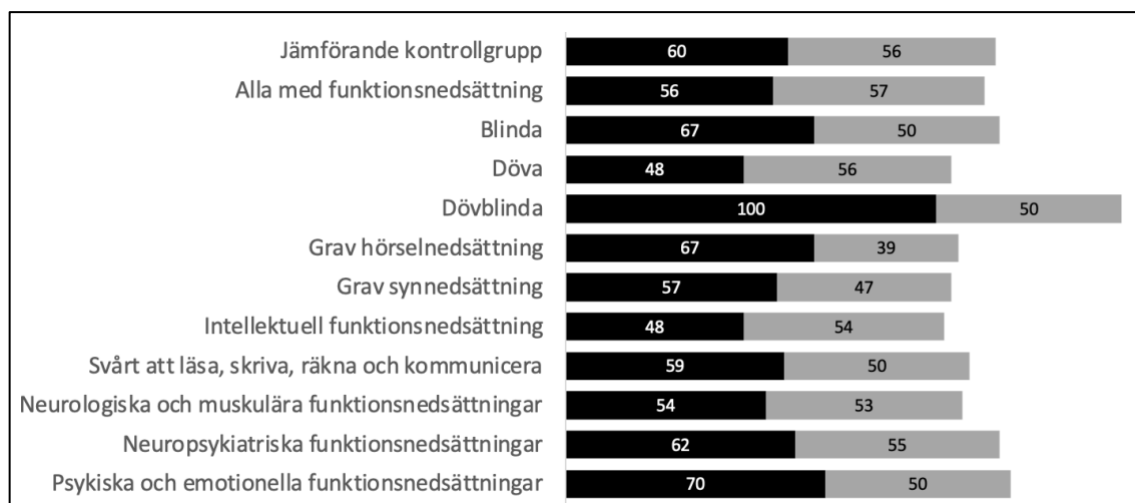

Diagram 8: Personer som angett att de fått in virus i sin dator, surfplatta eller telefon uppdelade på kön. Svart representerar män och grått kvinnor. Andelar i procent.

En speciell svårighet som många tar upp är att det är svårt att göra rätt och svårt att veta om man gjort rätt. Information relaterad till säkerhet och skydd som kommer från de tjänster man använder anses ofta mycket svåra att förstå.

”Det är svårt att förstå meddelanden från t ex Google om säkerhetsåtgärder och varningar. De är skrivna för dom som är väldigt insatta i hur allt fungerar.” (ID646).

Flera personer tar upp att det kan finnas stora kostnader för dem att skydda sig från virus. Här finns också en osäkerhet kring om de skydd man kan ha via sitt operativsystem är tillräckligt eller om man borde ha något kompletterande skydd.

”Virusprogram kostar väldigt mycket pengar” (ID1628).

Att skaffa sådant skydd kan också kräva att man e-handlar eftersom det annars är svårt att komma åt de skyddande lösningarna.

”Det är svårt att hitta säkerhetsprogram. De flesta är väldigt dyra och går bara köpa på internet med Bank-ID (ID 1706)

För den som har kunskap går det att hitta lösningar som inte kostar pengar:

”Jag var tidigt ute med antivirus(köpte min första PC 1991 el 1992) och har alltid gjort mitt bästa för att skydda mig. Har dock sällan betalat för antivirusprogram, det finns bra gratisprogram. Har på så sätt blivit räddad från virus ibland.” (ID1642).

För den som råkat ut för virus behövs ibland hjälp från någon annan att lösa problemet.

”Har fått virus en gång men lämnade in datorn på rengöring och det löste sig bra” (ID 336).

Någon har talat illa om mig på sociala medier

Att ha en funktionsnedsättning tycks kraftigt öka risken för att någon talar illa om en på nätet (Diagram 9). Bilden är dock inte entydig. Det skiljer sig mycket mellan olika grupper. Resultaten ligger i linje med andra undersökningar. Bland annat har Brottsoffermyndigheten i en kunskapsöversikt konstaterat att personer med funktionsnedsättning är en utsatt grupp när det gäller näthat och mobbning på nätet¹.

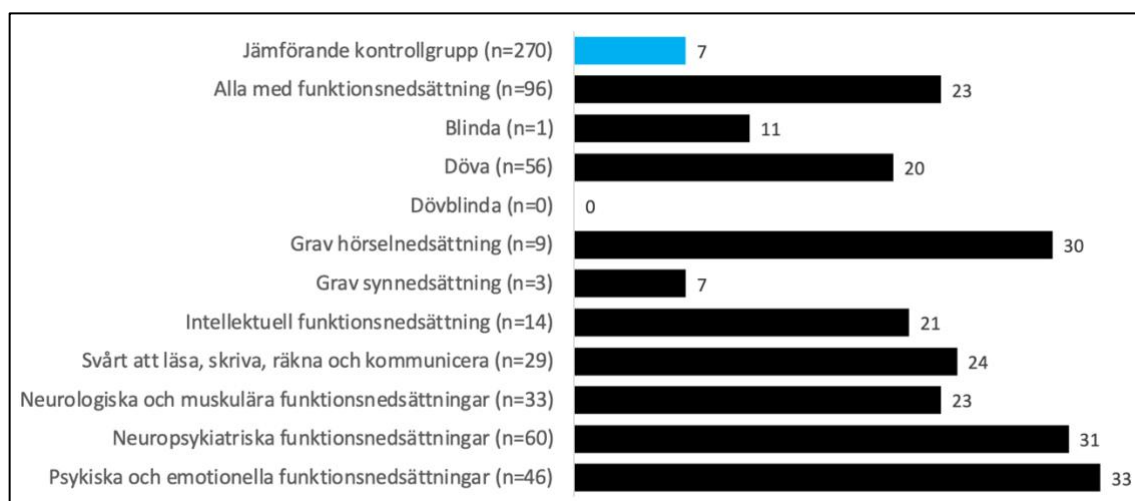

Diagram 9: Personer som angett att någon talat illa om dem på sociala medier. Andelar i procent.

¹ https://www.tystnainte.se/media/t1dnhnsp/kunskapsoversikt_nathat_2021_webb.pdf

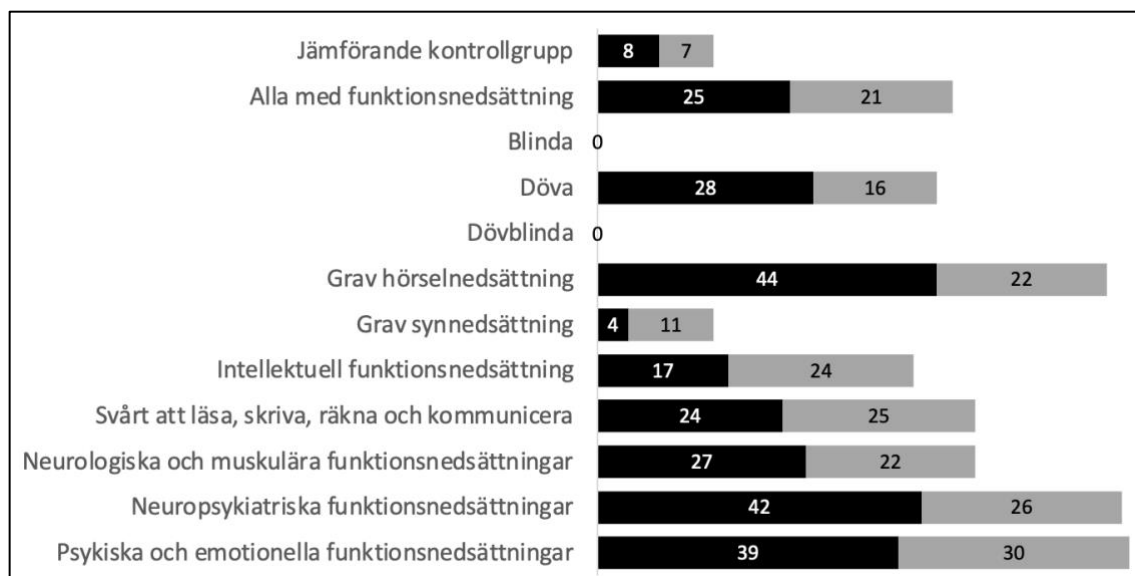

Diagram 10: Personer som angett att någon talat illa om dem på sociala medier uppdelade på kön. Svart representerar män och grått kvinnor. Andelar i procent.

Det är få personer som har kommenterat att de blivit illa behandlade på sociala medier. Det kan finnas flera skäl till det. För vissa kan det vara förknippat med skam eller så starka olustkänslor att man inte vill fördjupa sig ytterligare i frågan. För andra kan det vara så vanligt att språket på nätet är hårt att man inte kommenterar det.

Bakom en kommentar som *"Vill gärna lära mig mer att säga nej till olika personer på nätet utan att bli ifrågasatt"* (ID 133) ligger förmodligen en erfarenhet som byggt upp över tid och som handlar om att få respekt för egna beslut men också att bygga upp den egna förmågan att stå upp för sig själv.

"Anonymiteten på nätet gör att fler mindre trevliga och snälla personer gör saker de normalt inte skulle göra irl" (ID 686).

Att problemet är stort kan man ana av följande kommentar, som tar upp att även om man har stödinsatser från samhället så sträcker dessa sig inte in på nätet. Så när man är på nätet finns inte det stöd man annars har och är beroende av.

"Det här är en del som social omsorg måste börja arbeta med. Finns ett stort antal personer på sociala medier, som råkar riktigt illa ut, då omsorgen anser det vara helt utanför deras ansvar. Vi har personer som mobbas, extremt ofta, utav stora grupper personer, enbart på grund av ren och skär inkompetens utav LSS" (ID 1590)

Jag har blivit sexuellt utnyttjad på internet

Förutom bland personer med nedsatt syn är det en större andel personer med funktionsnedsättning som rapporterar att de blivit sexuellt utnyttjade på nätet jämfört med personer utan funktionsnedsättning (Diagram 11). Det är 5 personer utan funktionsnedsättning och 24 personer med funktionsnedsättning som anger att de blivit sexuellt utnyttjade på nätet. Det är ett litet antal men att andelen med funktionsnedsättning som blivit sexuellt utnyttjade på nätet är högre är en allvarlig

signal. Det tyder på att den förhöjda risk att råka ut för sexuellt våld i en fysisk kontext² också kan finnas i en digital kontext. Att personer med funktionsnedsättning är en grupp som är extra utsatt för sexistiskt näthat framkommer i en rapport från Brottsoffermyndigheten³.

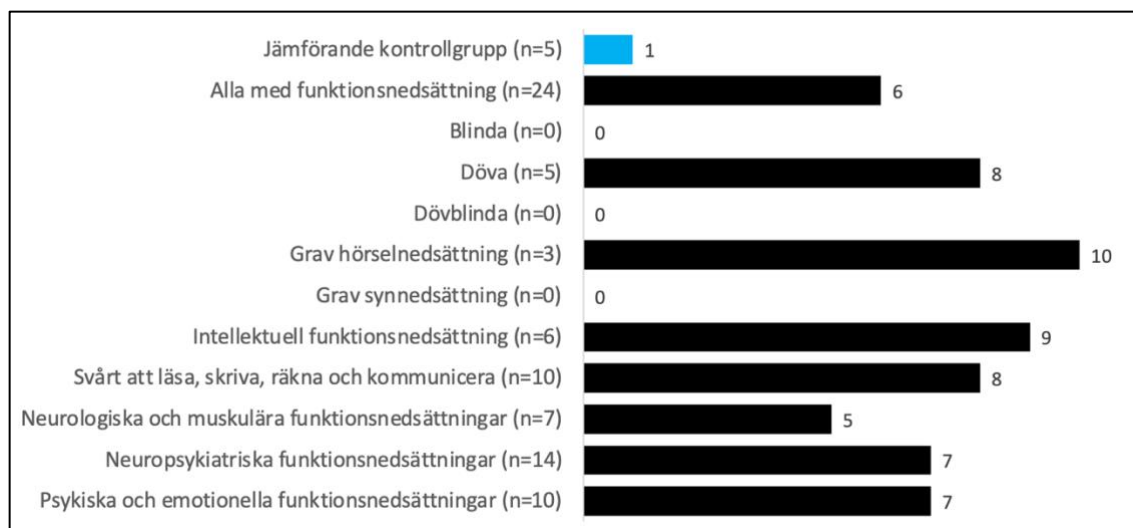

Diagram 11: Personer som angett att de blivit sexuellt utnyttjade på internet. Andelar i procent.

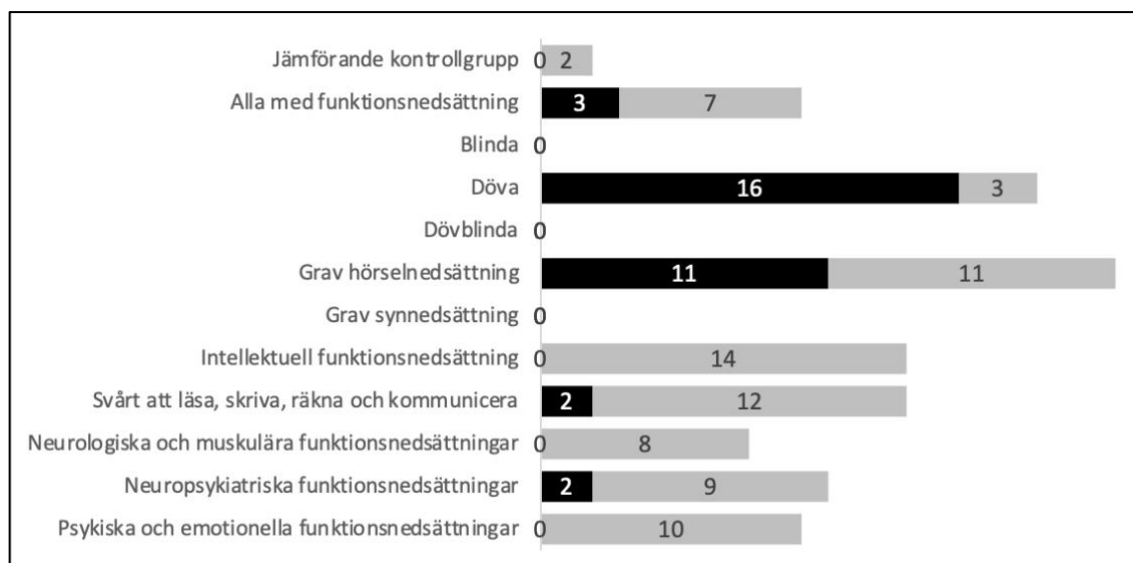

Diagram 12: Personer som angett att de blivit sexuellt utnyttjade på internet uppdelade på kön. Svart representerar män och grått kvinnor. Andelar i procent.

Bland de svarande som uppgett kön är det en större andel kvinnor med funktionsnedsättning som har anger att de blivit sexuellt utnyttjade. I flera grupper är det inga män som blivit utsatta. Kvinnor med intellektuell funktionsnedsättning är den grupp där flest personer angett att de utsatts. Det är i linje med andra undersökningar

² https://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2021/06/Vill-du-ligga-med-mig-da_Rapport.pdf

³ https://www.tystnainte.se/media/t1dnhnp/kunskapsoversikt_nathat_2021_webb.pdf

som kommit fram till liknande resultat⁴ men som inte frågat specifikt om utnyttjande via nätet.

Två grupper skiljer sig. Bland döva personer är det en större andel män som har blivit sexuellt utnyttjade på nätet och bland personer med grav hörselnedsättning har lika stor andel män och kvinnor blivit utsatta och det är också den grupp som totalt sett är mest utsatt.

Av flera skäl kan personer tycka att det är svårt att kommentera att de varit utsatta för sexuella övergrepp. Bland de personer som gjort sådana kommentarer är en del mycket kortfattade, typ "Jag har blivit sexuellt trakasserad (ID 618).

För vissa fortsätter ett fysiskt övergrepp in på nätet.

"Internet är inte säkert! När man blivit sexuellt utnyttjad (våldtagen) så är en liv förstört & "han" kan hitta en på internet! (ID 1729)

En vanlig kommentar är att man inte förstår varför man får riktad annonsering eller e-post med sexuellt innehåll. Det är som ett ständigt pågående lågintensivt övergrepp:

"Jag försöker vara väldigt restriktiv med vilka sidor jag besöker. Det är också väldigt jobbigt med alla sexannonser och jag förstår inte varför jag får dessa" (ID 1329).

"Om man går med i en maltagningsgrupp dyker det upp porrbilder" (ID1664)

Känner du dig trygg på nätet?

Deltagarnas övergripande känsla av trygghet varierar mellan de olika grupperna (Diagram 13). För de flesta gäller att de alltid eller för det mesta känner sig trygga på nätet. Andelarna krymper för grupperna intellektuell funktionsnedsättning, Svårigheter relaterade till att läsa, skriva, räkna och kommunicera, Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar. Den största andelen som alltid eller för det mesta känner trygghet på nästen finns i jämförelsegruppen utan funktionsnedsättning.

⁴ <https://www.brottsofferjouren.se/brottsofferstod/sarskilt-sarbara/personer-med-funktionsnedsattning/>

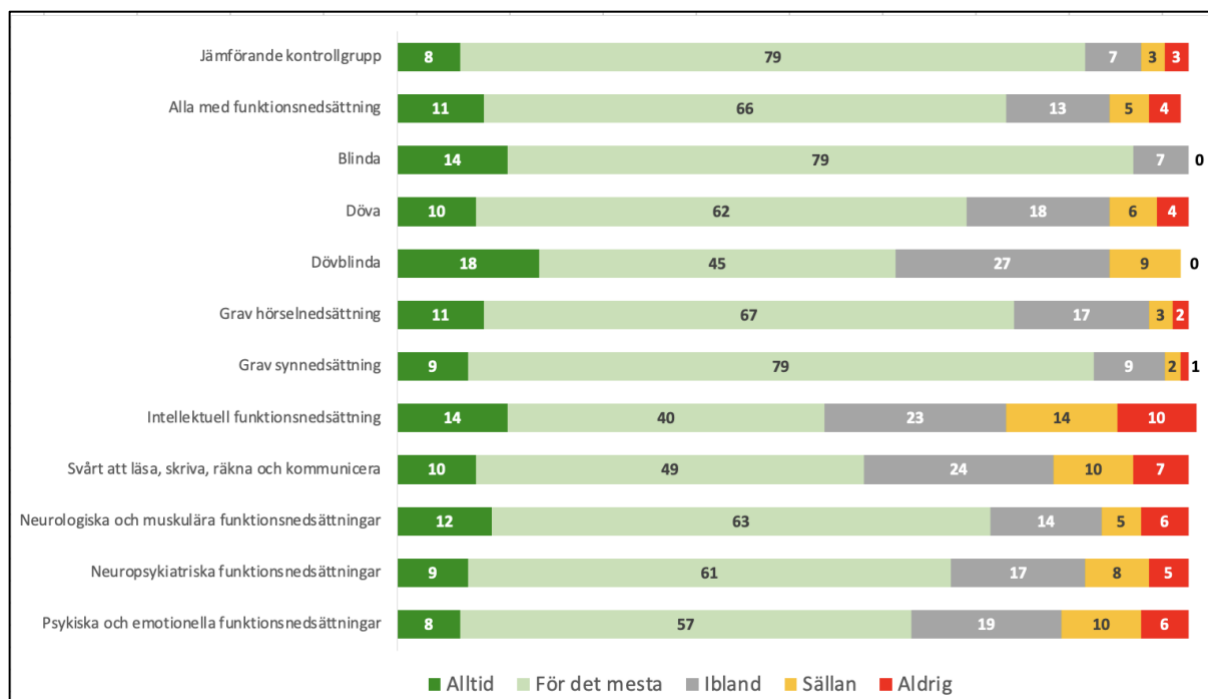

Diagram 13: Personers svar på frågan "Känner du dig trygg på nätet?" med svarsalternativen, Alltid (grön), För det mesta (ljusgrön), Ibland (grå), Sällan (orange) och Aldrig (röd). Andelar i procent.

I flera av kommentarerna kan vi se en rädsla för att råka illa ut på nätet och att personer anser att funktionsnedsättning, sjukdom och ålder ökar risken för att råka illa ut.

"Jag känner inte alls trygghet, jag vet inte riktigt hur protokoll och liknande fungerar vilket i kombination med samhällets allmänna inställning och propaganda och också information från experter om faror på nätet och alla cookies och allt som vill ha information om mig, skapar oro och otrygghet" (ID650).

Det är läskigt med troll, hackers, ID-kapningar och mycket annat som bara ökar. Man får för lite hjälp i samhället när någon t ex blivit ID-kapad, man ska inte behöva betala för sådant skydd, utan det ska på något sätt ingå automatiskt, för ju fler funktionsnedsättningar man har, ju äldre man är eller sjuk, desto mer ökar risken (ID 1544)

Flera personer efterfrågar en starkare respons från samhället för att förhindra att digitala tjänster används i ett brottsligt syfte.

Det "digitala samhället" har gjort det betydligt enklare för brottslingarna. "Samhället" måste göra det svårare för brottslingarna samtidigt som det måste förenkla för "vanligt folk". Vi kan aldrig tro att alla skall kunna lära sig alla trix som brottslingarna kan använda sig av. BankID har tyvärr blivit lite av brottslingarnas drömverktyg (ID 1235).

Det kan vara svårt att skilja pålitliga källor från opålitliga men och svårt att lita på att den som tillhandahåller en digital tjänst verkligen har ett säkert system.

Vilka källor är säkra? Vilka länkar är säkra? Hur pålitligt är det att lämna ut uppgifter om sig själv när även journalsystem blir kapade? (ID 76).

Många beskriver att det ständigt pågår försök till bedrägerier och att det till slut skapar känslor av osäkerhet.

Alla onödiga mail som ibland är försök till bedrägeri och som gör att man blir osäker på om man gör rätt. (ID 441)

Många kommentarer handlar om BankID. Dels att det finns svårigheter i användning eller att man inte alls har tillgång till BankID. Dels finns också personer som är bekymrade över att BankID har kommit att användas till så mycket annat än bankärenden. Det skapar risker menar man.

”Numera använder man BankID till tex färdtjänst ej bara bankärenden. Jag är rädd för att det ej är säkert. Jag skulle vilja att man skiljer på annat o bankärenden” (ID 1039).

Bakgrundsvariabler

Bakgrundskaraktäristika för personer med funktionsnedsättning som svarat 2023.

Åldersintervaller

Tabell 1: Åldersintervall. Andelar i procent.

Åldersintervall	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Under 16 år	-	<1	-	-	-	2	-	-	1	1	-	-
16–24 år	1	2	7	2	-	2	-	5	5	1	5	4
25–34 år	3	8	18	11	11	7	-	16	15	6	14	16
35–44 år	7	13	11	20	22	5	3	24	14	9	19	23
45–54 år	13	18	18	24	22	20	8	17	18	20	22	26
55–64 år	19	17	14	18	22	20	8	17	19	22	18	14
65–75 år	35	23	14	16	11	22	37	11	14	24	12	8
76 år eller äldre	23	19	18	9	11	22	43	11	14	16	9	8

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellectuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar.

Vilken är din könstillhörighet?

Tabell 2: Könstillhörighet. Andelar i procent.

Kön	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Man	38	38	56	34	22	37	45	37	45	34	29	26
Kvinna	61	59	44	62	78	60	54	60	52	63	67	70
Annan	<1	1	-	2	-	2	-	2	2	1	3	3
Jag vill inte svara	<1	1	-	2	-	2	-	1	1	1	1	1

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellectuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar.

Är svenska ditt första språk

Tabell 3: Svenskar som förstaspråk. Andelar i procent.

Svenska som första språk	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ja	90	87	89	46	60	85	93	94	90	94	89	92
Nej	10	13	11	54	40	15	7	6	10	6	11	8

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellectuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar.

I vilket län bor du?

Tabell 4: Län deltagarna bor i. Andelar i procent.

Län	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Stockholms län	19	18	19	16	30	20	18	15	13	19	16	12
Uppsala län	5	4	4	-	-	-	4	3	6	7	5	6
Södermanlands län	4	3	-	-	-	2	5	5	5	4	4	3
Östergötlands län	4	5	19	2	-	7	9	-	3	4	5	4
Jönköpings län	3	2	4	1	-	-	3	1	3	3	1	1
Kronobergs län	1	1	-	1	-	2	-	-	1	1	1	-
Kalmar län	<1	1	-	2	-	2	2	3	2	1	2	1
Gotlands län	-	<1	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-
Blekinge län	1	1	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1
Skåne län	26	26	26	40	20	32	21	20	22	22	27	33
Hallands län	3	3	4	2	-	7	3	1	2	2	1	2
Västra Götalands län	12	13	11	15	10	10	13	25	17	10	13	12
Värmlands län	1	1	-	-	-	2	1	2	2	2	-	1
Örebro län	4	5	-	15	20	7	3	2	5	5	4	4
Västmanlands län	3	3	4	1	-	-	5	4	2	3	2	3
Dalarnas län	2	2	4	1	10	2	2	3	2	2	3	2
Gävleborgs län	3	3	-	-	-	3	1	8	9	6	4	3
Västernorrlands län	2	2	-	2	-	-	2	1	3	1	1	1
Jämtlands län	2	2	4	-	-	-	1	1	2	2	2	2
Västerbottens län	2	2	4	1	10	-	1	2	2	2	4	6
Norrbottnens län	2	2	-	2	-	2	2	-	-	2	1	1
Vet inte	0	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellectuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar.

I vilken typ av ort bor du?

Tabell 5: Typ av ort deltagarna bor i. Andelar i procent.

Ort	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Stad	58	64	70	74	60	70	67	60	64	62	59	59
Mindre samhälle	27	22	22	15	30	22	21	30	24	23	27	29
Landsbygd	15	13	7	10	10	7	12	10	11	14	13	12
Vet inte	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	1	-

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellectuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar

I vilken typ av boende bor du?

Tabell 6: Deltagarnas boende. Andelar i procent.

Boende	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Hyseslägenhet, vanlig	18	31	41	31	30	42	19	36	43	35	42	46
Bostadsrättslägenhet	26	28	30	42	40	31	33	16	19	26	21	23
Villa, hus	55	35	22	24	30	24	46	22	24	34	30	23
Gruppboende	-	3	4	2	-	2	-	13	7	3	4	4
Servicelägenhet	-	2	-	-	-	2	-	8	5	1	2	3
Annat stödboende	-	1	-	-	-	-	-	3	2	1	-	1
Annat	1	1	4	1	-	-	1	1	1	1	1	<1

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellectuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar.

Brukar du be någon om hjälp med att göra saker på internet?

Tabell 7: Hjälp att göra saker på internet. Andelar i procent.

Hjälp på internet?	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ja	23	31	60	23	55	36	32	51	44	36	35	30
Nej	74	64	33	72	36	61	66	38	48	59	58	61
Vet inte	2	5	7	6	9	3	3	11	8	5	7	9

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellectuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar.

Får du hjälp av någon i din vardag?

Tabell 8: Hjälp att göra saker i vardagen. Andelar i procent.

Hjälp i vardagen?	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ja	2	27	54	12	60	13	11	64	49	40	39	36
Nej	98	73	46	88	40	87	89	36	51	60	61	64

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellectuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar.

Vilken typ av hjälp?

Tabell 9: Typ av hjälp i vardagen. Andelar i procent.

Typ av hjälp	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Hemtjänst	31	27	31	33	50	63	38	13	24	35	21	23
Personlig assistans	3	18	15	20	17	13	13	21	24	23	15	13
Boendestöd, stödpersoner eller liknande	3	39	46	33	17	13	17	55	44	27	50	53
God man/förvaltare	3	23	15	27	-	13	13	45	32	13	27	30
Anhörig/närstående	28	47	69	47	33	25	50	58	53	42	43	44
Annat	38	10	-	-	-	13	13	10	10	13	8	8

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellektuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar.

Bor du tillsammans med någon?

Tabell 10: Bor tillsammans med någon. Andelar i procent.

Bor tillsammans med någon	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ja	76	58	55	55	50	52	68	40	45	56	51	45
Nej	24	42	45	45	50	48	32	60	55	44	49	55

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellektuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar.

Vem eller vilka bor du tillsammans med?

Tabell 11: Av de som bor tillsammans med någon, vem eller vilka bor de tillsammans med? Andelar i procent.

Bor tillsammans med...	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Sammanboende, partner eller gift	95	87	81	85	80	90	96	70	78	90	78	79
Barn under 18 år	17	14	-	24	20	23	8	6	9	10	24	23
Hemmaboende barn över 18 år	11	8	13	3	20	23	2	15	15	12	15	13
Bor med mina föräldrar eller en förälder	1	6	13	6	-	3	1	19	16	6	10	9
Delar bostad med en vän (eller flera) – kollektivboende	1	1	-	1	-	-	-	2	2	-	1	2
Annat	<1	2	-	4	-	-	1	6	3	3	2	3

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellektuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar.

Vilken är din högsta utbildning?

Tabell 12: Högsta avslutade utbildning. Andelar i procent.

Utbildning	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Grundskola	8	9	14	5	-	10	6	8	11	7	10	9
Grundsärskola	<1	1	4	2	-	2	-	4	3	1	1	1
Gymnasium	23	24	29	22	-	23	23	19	21	29	24	26
Gymnasiesärskola	1	5	-	3	10	-	1	39	14	4	8	7
Yrkesutbildning/Yrkehögskola	15	12	4	13	-	5	10	11	12	12	11	15
Folkhögskola	2	5	7	10	-	3	1	10	10	4	6	7
Högskola/Universitet	48	42	39	42	70	53	57	16	27	41	35	32
Annan	4	2	4	2	10	2	1	1	1	2	3	2
Vet inte	<1	1	-	2	10	2	1	1	1	1	1	-

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellektuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar.

Vad av följande stämmer med din nuvarande situation?

Tabell 13: Nuvarande situation. Andelar i procent.

Situation	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Arbetar	43	30	41	54	30	36	15	14	24	21	29	34
Arbetslös	2	6	10	8	-	5	3	4	5	5	9	10
Hemma med barn	1	1	-	2	-	3	-	-	-	-	2	1
Pensionär	57	43	31	28	40	46	80	20	29	41	22	17
Sjukskriven	1	6	3	7	20	8	2	5	6	7	11	12
Sjukersättning/Förtidspensionär	1	18	10	10	10	7	6	35	26	30	30	31
Daglig verksamhet	<1	7	3	2	-	-	-	36	19	5	12	12
Aktivitetsersättning	<1	3	10	2	-	-	-	8	6	2	5	4
Studerar	2	4	7	7	10	3	-	5	4	3	8	8
Annat	3	2	-	2	-	7	3	4	3	4	3	4
Vet inte	<1	<1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellektuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar.

Vilken inkomst har du per månad?

Tabell 14: Inkomst per månad. Andelar i procent.

Inkomst	Kontroll	Alla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0 kronor	1	1	7	-	-	-	-	1	2	1	2	1
1 – 4 999 kronor	1	1	-	1	10	2	-	3	2	1	2	3
5 000 – 9 999 kronor	1	4	-	6	20	2	2	8	6	4	7	6
10 000 – 14 999 kronor	11	17	17	13	10	15	8	25	21	20	23	26
15 000 – 19 999 kronor	15	19	17	15	20	15	19	31	24	19	22	22
20 000 – 24 999 kronor	11	14	13	10	-	18	18	10	13	17	10	10
25 000 – 29 999 kronor	10	10	7	15	10	8	10	2	8	8	7	8
30 000 – 49 999 kronor	29	17	30	26	10	20	22	3	8	12	11	10
50 000 kronor eller mer	13	4	3	2	10	3	7	2	2	3	3	3
Jag vill inte svara	9	12	7	14	10	17	13	15	14	15	13	12

Kontroll: Jämförelsegrupp utan funktionsnedsättning. Alla: Alla med funktionsnedsättning. 1: Blinda, 2: Döva, 3: Dövblinda, 4: Grav hörselnedsättning, 5: Grav synnedsättning, 6: Intellektuell funktionsnedsättning, 7: Svårt att läsa, skriva, räkna och att kommunicera, 8: Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar, 9: Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, 10: Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar.

Om svenskarna med funktionsnedsättning och internet SMFOI

Enkätundersökningen genomförs vartannat år med start 2017. Personer med funktionsnedsättning rekryteras till att svara på en enkät med frågor om internet, smarta telefoner, datorer och surfplattor. Rekrytering sker via snöbollsrekrytering enligt principer för "sampling in rare populations"⁵. Deltagare kan svara på enkäten på flera olika sätt, i syfte att hitta ett sätt som gör att svarsmetoden upplevs som tillgänglig för dem. Mer information finns på www.begripsam.se.

Antalet svarande har varit:

- 2017: 771
- 2019: 1 506
- 2021: 1 488
- 2023: 1 167

Antalet svarande i jämförelsegruppen utan funktionsnedsättningar har varit:

- 2019: 1 085
- 2021: 1 242
- 2023: 1 590

Enkäten består av frågor med fasta och öppna svarsalternativ. För jämförbarhet är vissa av frågorna med fasta svarsalternativ desamma vid varje undersökning. För att fånga upp teman eller nya företeelser finns också speciella frågor i varje undersökning. De öppna svarsalternativen ger deltagarna möjlighet att med egna ord ge en fördjupad bild av de olika frågeställningarna. Det ger på så sätt en möjlighet att kvalitativt fördjupa vår förståelse av de kvantitativa data som visas i tabeller och diagram.

50 diagnoser, funktionsnedsättningar och svårigheter har blivit 10 grupper

I undersökningen SMFOI, Svenskarna med funktionsnedsättning och internet, finns 50 fasta svarsalternativ, bestående av olika kategorier av sådana diagnoser, funktionsnedsättningar och svårigheter som har visat sig kunna spela roll när människor bedömer hur lätt eller svårt det är att använda internet och de olika apparater vi använder när vi är på internet. Inom ramen för forskningsprogrammet CoDeAc har vi gjort omfattande datakörningar som visar att det går att skapa 10 grupper där dessa 50 kategorier av diagnoser, funktionsnedsättningar och svårigheter inryms. Det betyder att de kategorier som finns inom en sådan grupp svarar väldigt lika på de olika frågor vi ställer. På det sättet kan vi fortfarande ta

⁵ Kalton, G., & Anderson, D. W. (1986). Sampling Rare Populations. *Journal of the Royal Statistical Society*, 149(1), 65–82.

fram data för en specifik kategori men vi får också större grupper, vilket ger bättre underlag för statistiska beräkningar.

I vissa fall består en grupp bara av en kategori. Det beror på att för denna kategori så skiljer sig svaren så mycket från andra grupper att den inte kan ingå i någon större grupp. Detta gäller för Blinda, Dövblinda, Grav hörselnedsättning och Grav synnedsättning. För döva har vi slagit samman barndomsdöva med personer som blivit döva i vuxen ålder.

De 10 grupperna är

- Blinda
- Döva
- Dövblinda
- Grav hörselnedsättning
- Grav synnedsättning
- Intellectuell funktionsnedsättning
- Svårt att läsa, skriva, räkna och kommunicera
- Neurologiska och muskulära funktionsnedsättningar
- Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar
- Psykiska och emotionella funktionsnedsättningar

I datamaterialet finns också en grupp som vi kallar "Övriga". Det är personer som rapporterat andra funktionsnedsättningar. Den redovisas inte som separat grupp i denna rapport.

Grupperna byggs upp enligt modellen i Diagram 14:

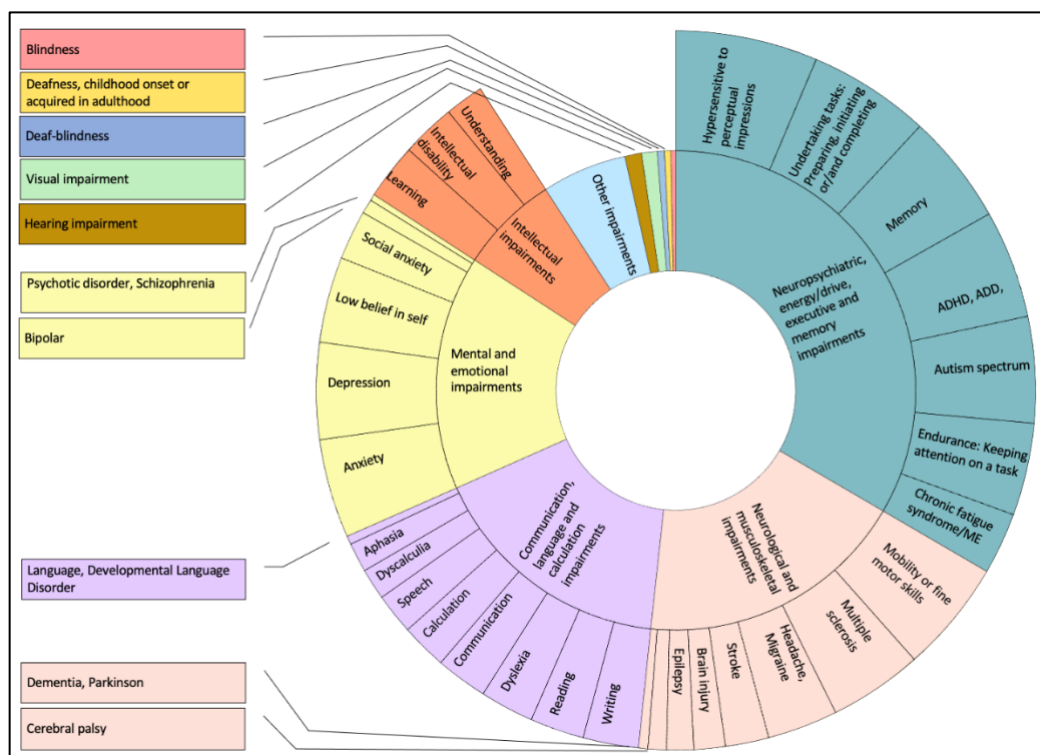

Diagram 14: Den inre ringen representerar en sammanslagning av de diagnoser, funktionsnedsättningar och svårigheter som återfinns i den yttre ringen. De sammanslagna grupperna representeras av sådana diagnoser, funktionsnedsättningar och svårigheter som vi hargemensamma mönster för hur de påverkar användning av internet⁶.

På det här sättet uppfyller vi kraven i FN:s konvention för personer med funktionsnedsättning vilken ställer krav på att statistik ska kunna delas upp i meningsfulla grupper. Konventionen pekar på problemet att personer med funktionsnedsättning ofta behandlas som en enda grupp i statistiska redovisningar. Att behandla funktionsnedsättning som en homogen grupp är i de flesta fall missvisande eftersom funktionsnedsättningar kan vara väldigt olika sinsemellan. Så istället för att behandla funktionsnedsättning som om den vore en homogen grupp bör man i statistik erkänna att det är en mycket heterogen grupp. Vår data kan brytas ner i 50 olika kategorier men också visas på aggregerad nivå. Det är få andra områden i Sverige där det finns sådan statistik.

⁶ Pettersson., Johansson., Demmelmaier, Gustavsson. Disability digital divide: survey of accessibility of eHealth services as perceived by people with and without impairment. *BMC Public Health* **23**, 181 (2023)

Gruppernas inbördes storlekar

Förutom förekomst i hela befolkningen kan det vara värdefullt att förstå de 10 gruppernas inbördes storlekar i relation till varandra.

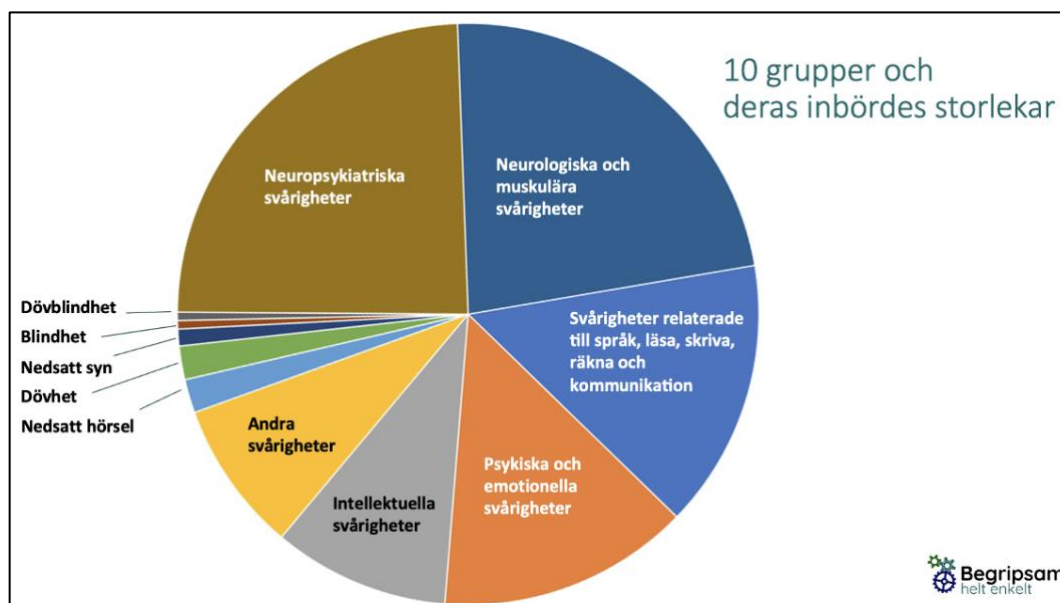

Diagram 15 Inbördes storlekar mellan de 10 grupper som vi använder oss av i rapporten. Grupperna utgörs av personer med funktionsnedsättning där det finns upplevda svårigheter att använda internet. Den största gruppen utgörs av personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningen. Den minsta är personer som är dövblinda.

Jämförelsegrupp av personer utan funktionsnedsättning

Sedan 2019 har vi utökat vår undersökning med en jämförelsegrupp ur den svenska befolkningen. Det betyder att för alla som svarat i SMFOI och angett att de har en funktionsnedsättning så drar vi sex matchade kontroller ur befolkningsregistret. Vi matchar då mot ålder, kön och var i landet deltagarna bor.

Det gör att vi för att skapa ett representativt jämförelsematerial ur den svenska befolkningen. Vi eftersträvar att varje person med funktionsnedsättning ska motsvaras av matchande personer utan funktionsnedsättning. På det sättet kan vi jämföra om det finns digitala klyftor mellan:

- Personer med och utan funktionsnedsättning
- Personer inom någon av våra 10 sammanslagna grupper av funktionsnedsättningar och personer utan funktionsnedsättning
- Personer i någon av våra 50 kategorier av diagnoser, funktionsnedsättningar och svårigheter och personer utan funktionsnedsättning

Jämförelserna är viktiga då de kan hjälpa oss att förstå om det finns digitala klyftor i samhället och om dessa minskar eller ökar över tid. Det gör det också möjligt att förstå om det finns grupper där de digitala klyftorna är särskilt stora.

Män och kvinnor

I den här rapporten är statistiken uppdelad på män och kvinnor. Just när det gäller trygghet och säkerhet verkar det finnas skillnader mellan kvinnor och män.

Vanligtvis gör vi inte en sådan uppdelning. Det beror på att skillnaderna mellan män och kvinnor med funktionsnedsättning i relation till användning av internet oftast är mycket små. I en vetenskaplig artikel har vi undersökt om kön är en bakgrundsvariabel som spelar roll för användningen av eHälsotjänster⁷. Vi såg då att vilken typ av funktionsnedsättning man har spelar större roll än vilket kön man har. De könsskillnader i internetanvändning som vi funnit har vi rapporterat i en tidigare vetenskaplig artikel⁸. Den generella skillnad vi då kunde notera är att män med funktionsnedsättning har större svårigheter än kvinnor med funktionsnedsättning när det gäller att använda internet.

Personerna som deltar i våra undersökningar är användare av internet

Det kan vara viktigt att ha i åtanke när du läser denna rapport att det är personer med funktionsnedsättning som använder internet som har svarat på våra frågor. I vissa grupper av funktionsnedsättningar kan det i befolkningen finnas ganska stora andelar som inte alls använder internet. Dessa personer finns inte representerade i denna undersökning. Det gäller till exempel i gruppen blinda. Där finns det framförallt äldre blinda personer som inte alls använder internet. Det resultat vi presenterar i den här rapporten kan därför bara säga något om de personer med funktionsnedsättning som är användare av internet.

⁷ Pettersson, L., Johansson, S., Demmelmaier, I., & Gustavsson, C. (2023). Disability digital divide: survey of accessibility of eHealth services as perceived by people with and without impairment. *BMC Public Health*, 23(1), 1–13. <https://doi.org/10.1186/s12889-023-15094-z>

⁸ Johansson, S., Gulliksen, J., & Gustavsson, C. (2021). Disability digital divide: the use of the internet, smartphones, computers and tablets among people with disabilities in Sweden. *Universal Access in the Information Society*, 20(1), 105–120. <https://doi.org/10.1007/s10209-020-00714-x>

Förekomst av funktionsnedsättning i populationen

Det finns inte alltid tillförlitlig statistik över hur stora olika grupper av personer med diagnoser, funktionsnedsättningar och svårigheter är i befolkningen. Generellt finns det goda uppskattningar över hur många personer som har en viss diagnos i befolkningen tack vare diagnosregister. Det finns också ganska goda skattningar av förekomster av vissa typer av svårigheter. Det gäller särskilt svårigheter att läsa, skriva och räkna. Vad vi däremot inte har någon tydlig uppfattning om är storleken av specifika kognitiva funktionsnedsättningar. Vi vet till exempel inte hur stor andel av befolkningen som har så stora problem med sin koncentrationsförmåga att det kan räknas som en funktionsnedsättning.

Nedanstående tabell 15 är sammanställning av uppskattningar av förekomst av diagnoser och funktionsnedsättningar och är gjord av Stefan Johansson på Begripsam, Catharina Gustavsson, CKF och Jan Gulliksen, KTH⁹.

⁹ Johansson, S., Gulliksen, J., & Gustavsson, C. (2021). Disability digital divide: the use of the internet, smartphones, computers and tablets among people with disabilities in Sweden. *Universal Access in the Information Society*, 20(1), 105–120. <https://doi.org/10.1007/s10209-020-00714-x>

Table 15. Numbers (n) and proportions (percent) of participants who reported having each diagnose and impairment, and numbers (n) of women and men in each diagnose/impairment group.

Diagnose	Total n (percent) ¹	Women n	Men n	Prevalence in the general Swedish population
ADD	52 (7percent)	30	14	People with ADD are included in the ADHD prevalence figures
ADHD	94 (12percent)	56	26	4-5percent [1]
Aphasia	34 (4percent)	19	14	0.34 percent have stroke induced aphasia [2]. No numbers found on aphasia caused by other brain injuries.
Autism Spectrum	189 (25percent)	99	64	1-2.5percent [3]
Bipolar	25 (3percent)	13	10	2.4percent [4]
CP, Cerebral Palsy	19 (3percent)	8	9	0.2percent [5]
Dementia, Alzheimer's disease	2 (0.3percent)	1	1	1.82percent [6]
Depression, anxiety	179 (23percent)	110	46	Point prevalence (2016) for depression: 5-8percent and for anxiety: 12-17percent. [7]
Dyscalculia	31 (4percent)	18	11	14.7percent reach level 1 or lower in numeracy proficiency [8]. 6.5percent [9]
Dyslexia	113 (15percent)	57	46	5-8percent. [10]
Epilepsy	35 (5percent)	13	19	0.04-0.06percent. [11]
Intellectual disability	82 (11percent)	43	35	0.8-3.7percent [12]
Language Disorder	39 (5percent)	17	16	9.92percent of children aged 4-5 [13].
MS, Multiple Sclerosis	6 (1percent)	4	2	0.11percent men and 0.26percent women [14]
Parkinson's disease	1 (0.1percent)	1	0	0.2percent, 1percent of all Swedes aged 65 or more. [15]
Stroke	60 (8percent)	29	25	Incidence 2016: 14 688 men, 13 635 women. [16]
Schizophrenia	20 (3percent)	15	4	0.7percent [17]. 0.4-1percent [18]
Impairment	Total n (percent) ¹	Women n	Men n	
Blind	30 (4percent)	13	12	Blind people are included in the visually impaired group
Visually impaired	57 (7percent)	27	26	1.2-2.97percent. [19]
Deaf	22 (3percent)	17	4	0.07-0.1percent. [20]
Deafblind	11 (1percent)	8	3	0.02percent (age under 65) and 0.1percent (age over 65) [21]
Hearing impaired	25 (3percent)	13	9	15-17percent. [22]
Fine motor impairments	93 (12percent)	52	33	No numbers on prevalence/incidence found.
Speech impairment	54 (7percent)	22	26	No numbers on prevalence/incidence found.
Difficulties related to Concentration	201 (26percent)	116	67	No numbers on prevalence/incidence found.
Difficulties related to Focusing	158 (21percent)	88	50	No numbers on prevalence/incidence found.
Difficulties related to Lack of self-esteem	129 (17percent)	84	37	No numbers on prevalence/incidence found.
Difficulties related to Learning new things	72 (10percent)	41	26	Specific learning disabilities: 10percent [23]
Difficulties related to Memory	151 (20percent)	79	56	No numbers on prevalence/incidence found.
Difficulties related to Reading	112 (15percent)	60	43	13.3percent reach level 1 or lower in literacy proficiency [8]. No distinction was made between reading and writing.
Difficulties related to Writing	110 (14percent)	54	50	See Reading
Difficulties related to Social fear	78 (10percent)	40	28	No numbers on prevalence/incidence found.
Difficulties related to Start or stop activities	168 (22percent)	94	56	No numbers on prevalence/incidence found.
Difficulties related to Ability to Understand	90 (12percent)	49	34	No numbers on prevalence/incidence found.
Sensitive for Strong Impressions	184 (24percent)	126	40	No numbers on prevalence/incidence found.
Other	153 (20percent)	94	48	

¹. On gender there were also the options "Other" and "I do not want to answer that question". Those gender groups where small and are not presented in the results. Participants could report multiple diagnoses/impairments.

Referenser till källor om förekomst av funktionsnedsättning

1. Karlsson T, Classon E, Rönnberg J. The brain-friendly workplace - cognition, cognitive disability and working environment [In Swedish: Den hjärnvänliga arbetsplatsen - kognition, kognitiva funktionsnedsättningar och arbetsmiljö]. Stockholm; 2014.
2. Johansson MB. Aphasia and Communication in Everyday Life. Uppsala University; 2012.
3. Lundström S, Reichenberg A, Anckarsäter H, Lichtenstein P, Gillberg C. Autism phenotype versus registered diagnosis in Swedish children : prevalence trends over 10 years in general population samples. *BMJ*. 2015;350:1–6.
4. Kingdom U, Inter- CID. Prevalence and Correlates of Bipolar Spectrum Disorder in the World Mental Health Survey Initiative. 2011;68:241–51.
5. Maryam Oskui, Coutinho F, Dykeman J, Jette N, Tamar Pringheim. An update on the prevalence of cerebral palsy: a systematic review and meta-analysis. *Dev Med Child Neurol*. 2013.
6. Alzheimer Europe. Sweden 2013: The prevalence of dementia in Europe. 2013. <https://www.alzheimer-europe.org/Policy-in-Practice2/Country-comparisons/2013-The-prevalence-of-dementia-in-Europe/Sweden>. Accessed 11 Oct 2018.
7. Adler M, Knorring L Von, Orelund L. Depression - background and treatment [In Swedish: Depression – bakgrund och behandling]. 2016.
8. OECD. OECD Skills Outlook 2013 - First results from the survey of adult skills. 2013.
9. Gross-Tsur V, Manor O, Shalev RS. Developmental Dyscalculia: Prevalence and Demographic Features. *Dev Med Child Neurol*. 2008;38:25–33. doi:10.1111/j.1469-8749.1996.tb15029.x.
10. The Swedish Dyslexia Association (Svenska Dyslexiföreningen). How common are difficulties in reading and writing/dyslexia? [In Swedish: Hur vanligt är läs- och skrivsvårigheter/dyslexi?]. 2018. <https://www.dyslexiforeningen.se/page2/>. Accessed 20 Aug 2018.
11. L. Forsgren, Beghi E, Öun A, Sillanpää M. The epidemiology of epilepsy in Europe – a systematic review. *Eur J Neurol*. 2005;12:245–53.
12. National Center for Biotechnology Information U.S. National Library of Medicine. Prevalence of Intellectual Disabilities. 2018. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK332894/>. Accessed 12 Aug 2018.
13. Norbury CF, Gooch D, Wray C, Baird G, Charman T, Simonoff E, et al. The impact of nonverbal ability on prevalence and clinical presentation of language disorder : evidence from a population study. *J Child Psychol Psychiatry*. 2016;57:1247–57.
14. Ahlgren C, Odén A, Lycke J. High nationwide prevalence of multiple sclerosis in Sweden. *Mult Scler J*. 2011;17:901–8.
15. Swedish Neuro Registries. The registry for Parkinson's Disease. 2018. <http://neuroreg.se/en.html/parkinsons-disease>. Accessed 11 Aug 2018.
16. The National Board of Health and Welfare (Socialstyrelsen). Stroke Statistics 2016 [In Swedish: Statistik om stroke 2016]. 2017.
17. Mcgrath J, Saha S, Chant D, Welham J. Schizophrenia : A Concise Overview of Incidence , Prevalence , and Mortality. *Epidemiol Rev*. 2008;30 August:67–76.
18. Perälä J, Suvisaari J, Saarni S, Kuoppasalmi K, Isometsä E, Pirkola S, et al. Lifetime Prevalence of Psychotic and Bipolar I Disorders in a General Population. *Arch Gen Psychiatry*. 2007;64.
19. The National Board of Health and Welfare (Socialstyrelsen). Report on Public Health 2009 [In Swedish: Folkhälsorapport 2009]. 2009.
20. Werngren-Elgström M, Dehlin O, Iwarsson S. A Swedish Prevalence Study of Deaf People Using Sign Language : A prerequisite for Deaf studies. *Disabil Soc*. 2003;18:311–23.
21. National Knowledge-center on Deafblindness (Nationellt Kunskapscenter för dövblindfrågor). Prevalence of deafblindness [In Swedish: Förekomst av dövblindhet]. <https://nkcd.se/dovblindhet/fakta-om-dovblindhet/forekomst/>. Accessed 4 Aug 2018.

22. Johansson MSK, Arlinger SD. Prevalence of hearing impairment in a population in Sweden : Prevalencia de las pérdidas auditivas en una población de Suecia. *Int J Audiol.* 2003;42:18–28.

23. Butterworth B, Kovas Y. Understanding Neurocognitive Developmental Disorders Can Improve Education for All. *Science* (80-). 2013;340:300–5.